

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PRÁVNICKÁ

DIPLOMOVÁ PRÁCE

OPATROVNICTVÍ ČLOVĚKA

VÁCLAV TUREK

PLZEŇ 2021

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta právnická

Akademický rok: 2020/2021

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Václav TUREK**
Osobní číslo: **R16M0305P**
Studijní program: **M6805 Právo a právní věda**
Studijní obor: **Právo**
Téma práce: **Opatrovnictví člověka**
Zadávací katedra: **Katedra občanského práva**

Zásady pro vypracování

1. Úvod
2. Obecná otázka omezení svéprávnosti
3. Opatrovnictví člověka
4. Veřejný opatrovník
5. Opatrovnictví dítěte
6. Kazuistika
7. Závěr

Rozsah diplomové práce:
Rozsah grafických prací:
Forma zpracování diplomové práce: **tištěná**

Seznam doporučené literatury:
viz příloha

Vedoucí diplomové práce: **JUDr. Radek Spurný**
Katedra občanského práva

Datum zadání diplomové práce: **31. března 2020**

Termín odevzdání diplomové práce: **31. března 2021**

JUDr. et PhDr. Stanislav Balík, Ph.D.
děkan

Doc. JUDr. Jan Pauly, CSc.
vedoucí katedry

V Plzni dne 20. července 2020

Čestné prohlášení

„Tímto čestně prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Opatrovnictví člověka“ vypracoval samostatně a za použití řádně uvedené literatury a zdrojů.“

V Plzni, březen 2021

.....

Václav Turek

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval panu JUDr. Radku Spurnému za odborné konzultace a cenné rady při psaní této práce.

Obsah

1. ÚVOD	1
2. SVÉPRÁVNOST A OMEZENÍ SVÉPRÁVNOSTI.....	3
2.1 OMEZENÍ SVÉPRÁVNOSTI.....	4
3. DĚJINY OPATROVNICTVÍ.....	6
3.1 OPATROVNICTVÍ V ŘÍMSKÉM PRÁVU	6
3.2 OPATROVNICTVÍ V JUSTINIÁNSKÝCH INSTITUCÍCH	7
3.3 OPATROVNICTVÍ NA ÚZEMÍ ČESKÝCH ZEMÍ	8
4. MEZINÁRODNÍ PRÁVNÍ DOKUMENTY UPRAVUJÍCÍ OPATROVNICTVÍ.....	12
4.1 PRÁVNÍ DOKUMENTY RADY EVROPY	13
4.2 PRÁVNÍ DOKUMENTY ORGANIZACE SPOJENÝCH NÁRODŮ.....	14
4.3 PRÁVNÍ DOKUMENTY EVROPSKÉ UNIE	17
5. OPATROVNICTVÍ ČLOVĚKA	17
5.1 MODEL Y OPATROVNICTVÍ	19
5.2 FUNKCE OPATROVNICTVÍ	20
5.3 VZNIK A ZÁNİK OPATROVNICTVÍ.....	21
6. DRUHY OPATROVNÍKŮ	22
6.1 SOUKROMÝ OPATROVNÍK	22
6.2 OPATROVNÍK PRO SPRÁVU JMĚNÍ	25
6.3 KOLIZNÍ OPATROVNÍK ZLETILÝCH OSOB.....	27
6.4 OPATROVNÍK PŘI PLNÉ SVÉPRÁVNOSTI.....	28
7. OSOBA OPATROVNÍKA.....	28
7.1 POVINNOSTI OPATROVNÍKA	29
7.2 ODPOVĚDNOST OPATROVNÍKA ZA VÝKON SVÉ ČINNOSTI.....	30
7.3 OMEZENÍ OPATROVNÍKA	31
7.4 KONTROLA NAD VÝKONEM ČINNOSTI OPATROVNÍKA	32
7.5 ODMĚNA OPATROVNÍKA	35
7.6 POJIŠTĚNÍ OPATROVNÍKA.....	35
7.7 ZÁNİK FUNKCE OPATROVNÍKA.....	36
8. OPATROVNICKÁ RADA	37
8.1 VZNIK OPATROVNICKÉ RADY	37
8.2 SŁOŽENÍ OPATROVNICKÉ RADY	38
8.3 ČINNOST OPATROVNICKÉ RADY.....	38
9. OPATROVNICTVÍ OSOB S DUŠEVNÍ PORUCHOU	39
9.1 DUŠEVNÍ PORUCHA.....	39
9.2 ROZHODNUTÍ O OMEZENÍ SVÉPRÁVNOST VZHLEDEM K DUŠEVNÍ PORUŠE ...	41
10. OPATROVNICTVÍ MLADISTVÝCH	41
10.1 NEJLEPŠÍ ZÁJEM DÍTĚTE.....	43
10.2 DŮVODY JMENOVÁNÍ OPATROVNÍKA.....	44
10.3 OSOBA OPATROVNÍKA MLADISTVĚHO	48

10.4	OPATROVNÍK PRO SPRÁVU JMĚNÍ DÍTĚTE.....	49
10.5	ZÁNİK OPATROVNICTVÍ A FUNKCE OPATROVNÍKA PRO MLADISTVÉ	51
11.	VEŘEJNÉ OPATROVNICTVÍ.....	52
11.1	JMENOVÁNÍ OBCE DO FUNKCE VEŘEJNÉHO OPATROVNÍKA	53
11.2	POVINNOSTI VEŘEJNÉHO OPATROVNÍKA.....	54
11.3	ZPŮSOBILOST PRO VÝKON FUNKCE VEŘEJNÉHO OPATROVNÍKA	55
11.4	PŘÍSPĚVEK PRO OBEC JAKO VEŘEJNÉHO OPATROVNÍKA	56
11.5	ROZHOVOR S VEŘEJNÝM OPATROVNÍKEM	57
11.6	ORGÁN SOCIÁLNĚ-PRÁVNÍ OCHRANY DĚTÍ	58
11.7	ÚŘAD PRO MEZINÁRODNÍ OCHRANU DĚTÍ.....	60
12.	KAZUISTIKY	61
13.	ZÁVĚR.....	67

Seznam zkratk

ABGB	Všeobecný zákoník občanský
ČR	Česká republika
EU	Evropská Unie
J. G. S.	Justizgesetzsammlung (sbírka zákonů justičních)
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
MŠMT	Ministerstvo školství, tělovýchovy a mládeže
NOZ	zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník ve znění pozdějších předpisů
OSN	Organizace spojených národů
OSPOD	Orgán sociálně právní ochrany dětí
SPOD	Sociálně právní ochrana dětí

1. Úvod

Již v dávných dobách usilovali lidé o ochranu práv a zájmů osob, které byly z nějakého důvodu zdravotně znevýhodněny a nebyly tak schopny si vlastní silami obstarávat osobní záležitosti. Tento trend se s postupem času příliš nezměnil a zákonodárci stále dbají o ochranu a podporu těchto osob, a to mimo jiné i prostřednictvím opatrovnickví, k zajištění práva na důstojný život.

Téma diplomové práce jsem zvolil s ohledem na provázanost práva se sociální oblastí a na konkrétní dopady činností do každodenních životů znevýhodněných osob.

Cílem diplomové práce je přiblížení institutu opatrovnickví člověka, jeho historický vývoj a pojmy s ním související. Přes skutečnost, že téma opatrovnickví člověka je značně rozsáhlé, diplomová práce usiluje o jeho přehledný a strukturovaný popis. S ohledem na omezený rozsah práce se však nelze vyhnout upřednostnění určitého tématu, proto se diplomová práce zaměřuje spíše na opatrovnickví hmotněprávního charakteru a opatrovnickví procesnímu se věnuje jen v nezbytných mezích.

Pro dosažení stanoveného cíle diplomová práce vychází zejména z platné právní úpravy, tedy z Nového občanského zákoníku a jeho komentářů. Zastoupení nachází ale i odborná literatura, a to především autorů Marečkové a Matiaška, dále dokumenty Ministerstva práce a sociálních věcí, Ministerstva vnitra či organizací zabývajících se problematikou opatrovnickví. Práce, pro praktické přiblížení tématu, pracuje také se statistickými zdroji ohledně jmenovaných opatrovníků, rozhodnutími soudů a v neposlední řadě obsahuje rozhovor se starostkou, tedy veřejným opatrovníkem.

Diplomová práce je systematicky rozdělena do třinácti kapitol a následně, pro zvýšení přehlednosti, také do podkapitol. V úvodní kapitole seznamuje se základním pojmem „svéprávnost“ a jejím omezením, tedy základním východiskem pro vznik opatrovnickví. Následuje stručný exkurs do historického vývoje opatrovnickví, a to počínaje jeho úpravou v právu římském až po právní úpravou opatrovnickví na území České republiky do roku 2012. Přesto, že diplomová práce

hojně pracuje s Novým občanským zákoníkem a českými právními předpisy vůbec, nezapomíná ve čtvrté kapitole zmínit mezinárodní úpravy opatrovnictví, ať už Českou republiku zavazující či nikoli. Následující kapitoly se zaměřují na úpravu opatrovnictví samotného. Pro přehlednost jsou rozděleny do kapitol opatrovnictví člověka, druhy opatrovníků, osoba opatrovníka, opatrovnická rada, opatrovnictví osob s duševní poruchou a dvou obsáhlejších kapitol týkajících se opatrovnictví mladistvých a veřejného opatrovníka. Závěrečná kapitola se snaží o přiblížení institutu opatrovnictví člověka prostřednictvím kazuistik, tedy výkladem skutečných případů, které řešily soudy či veřejný ochránce práv.

2. Svěprávnost a omezení svěprávnosti

Pro českou právní doktrínu je typické rozlišování pojmů „právní způsobilost subjektů“, která zahrnuje způsobilost k právům a povinnostem (také právní osobnost) a „způsobilost k právním úkonům“ (také svěprávnost).¹

Způsobilost k právům a k povinnostem vzniká narozením a zaniká smrtí osoby, můžeme jí považovat za způsobilost mít v mezích právního řádu práva a povinnosti nebo způsobilost být jejich subjektem. Tato způsobilost se tak rovná pojmu „právní osobnost“, a tím i pojmu osoby v právním smyslu vůbec. Právní osobnost je v českém právu upravena v čl. 5 Listiny základních práv a svobod (dále Listina), který stanoví, že každý je způsobilý mít práva.²

Podle Knappa tento článek ve skutečnosti neznamená, že každý má způsobilost k právům, tedy ke všem právům a bez jakýchkoliv podmínek, nýbrž že nikdo nemůže být způsobilosti k právům zbaven. Obecná právní subjektivita dle něj patří do skupiny práv, která nelze nikdy omezit, a to ani v mimořádných situacích, jako je např. ohrožení života národa. Avšak v konkrétních projevech specifické způsobilosti k právům však může být tato způsobilost omezena i zákonem, a to v mezích čl. 4 odst. 4 Listiny.³

S pojetím svěprávnosti se setkáváme již ve starém římském právu, které rozlišovalo osoby svého práva neboli svěprávné osoby (*personae sui iuris, sui potestatis*) a osoby cizího práva, tedy nesvěprávné osoby (*persoane alieni iuris*). Pouze svěprávné osoby mohli sami ve starém Římě rozhodovat o svém

¹ MAREČKOVÁ, Jana a Maroš MATIAŠKO. Člověk s duševním postižením a jeho právní jednání: otázka opatrovnictví dospělých. Praha: Linde, 2010. Praktická právnická příručka. ISBN 978-80-7201-801-7., s. 29

² MAREČKOVÁ, Jana a Maroš MATIAŠKO. Člověk s duševním postižením a jeho právní jednání: otázka opatrovnictví dospělých. Praha: Linde, 2010. Praktická právnická příručka. ISBN 978-80-7201-801-7., s. 29

³ KNAPP, V. Každý je způsobilý mít práva (Je každý k tomu způsobilý?). Právnik, ročník 1996, č. 2, s. 101. in: MAREČKOVÁ, Jana a Maroš MATIAŠKO. Člověk s duševním postižením a jeho právní jednání: otázka opatrovnictví dospělých. Praha: Linde, 2010. Praktická právnická příručka. ISBN 978-80-7201-801-7., s. 30

soukromoprávním postavení a je respektována autonomie jeho vůle. Osoby nesvéprávné byli pak podrobeni omezením a museli mít zákonného zástupce.⁴

Janečková a Horálek pojem svéprávnost upřesňují jako způsobilost nabývat pro sebe vlastním právním jednáním práva a zavazovat se k povinnostem, tedy právně jednat. Nabytí plné svéprávnosti neomezuje Nový občanský zákoník (dále NOZ) pouze na dovršení osmnáctého roku věku, ale přiznává svéprávnost i uzavřením manželství či přiznáním svéprávnosti (emancipací). Autoři také upozorňují na to, že právní osobnosti a svéprávnosti se nikdo nemůže vzdát ani zčásti a učiní-li tak, nepřihlíží se k tomu. Naopak je to u svéprávnosti, kterou může osoba z části pozbyt.⁵

2.1 Omezení svéprávnosti

Podle ustanovení NOZ již nadále osobu nelze svéprávnosti zbavit, lze ji pouze omezit. Taková pravomoc patří výlučně do rukou soudu a omezení má dočasný charakter, trvání omezení nesmí překročit dobu tří let, pouze výjimečně. Pokud je zjevné, že se stav člověka omezeného na svéprávnosti v této době nezlepší, může soud svéprávnost omezit na dobu delší, nejdéle však na pět let.⁶

Omezit svéprávnost lze pouze v zájmu člověka, jehož se omezení týká, a to s přihlédnutím k jeho právům a osobnosti. Důkladně musí být prostudován rozsah a stupeň neschopnosti člověka postarat se o vlastní záležitosti. Svěprávnost lze omezit pouze za předpokladu hrozby závažné újmy a pokud nepostačuje vzhledem k jeho zájmům mírnější nebo méně omezující opatření.⁷

Soud může svéprávnost omezit pouze v rozsahu, pro který je člověk trpící nepřechodnou duševní poruchou nechopen právně jednat a napříště vymezí rozsah, v jakém způsobilost člověka samostatně právně jednat omezil. Nemůže však osobu

⁴ Občanský zákoník: komentář. Praha: C.H. Beck, 2008. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-004-1., s. 98

⁵ JANEČKOVÁ, Eva a Vladimír HORÁLEK. Encyklopedie pojmů nového soukromého práva. Praha: Linde Praha, 2012. ISBN 978-80-7201-870-3., s. 154

⁶ § 56, § 59, Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník

⁷ § 55, Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník

zbavit člověka práva samostatně právně jednat v běžných záležitostech každodenního života.⁸

Nedílnou součástí omezení svéprávnosti je jmenování opatrovníka, a to jak při rozhodování o omezení, tak i po rozhodnutí. Při výběru osoby opatrovníka soud musí přihlídnout k přání opatrovance, nebo jeho blízkým osobám, aby tím založil především důvěru opatrovance k opatrovníku. Jmenovaný opatrovník nesmí být osobou nezpůsobilou právně jednat a její zájmy nesmí kolidovat se zájmy opatrovance.⁹

Pokud osoba v budoucnu předpokládá vlastní nezpůsobilost právně jednat, může pomocí institutu předběžného prohlášení projevit svou vůli, aby jeho záležitosti byly spravovány určitým způsobem, nebo aby je spravovala určitá osoba či ve výběru svého opatrovníka.¹⁰

Níže uvedená tabulka uvádí počet pravomocných soudních rozhodnutí ve věcech svéprávnosti. Lze konstatovat, že počet nově omezených osob ve svéprávnosti od roku 2015 do roku 2018 konstantně klesal, v roce 2019 tento počet opět velmi mírně stoupl, a to o pouhých 29 osob. Největší rozdíl nacházíme mezi roky 2015, kdy bylo omezeno ve svéprávnosti 5 578 osob a 2019, kdy došlo k omezení ve svéprávnosti pouze u 4 106 osob. Na druhou stranu, v roce 2019 došlo k největšímu počtu rozhodnutí o prodloužení doby omezení, a to konkrétně u 8 889 případů.

⁸ § 57, § 64, Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník

⁹ § 61-63, Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník

¹⁰ § 38, Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník

Tabulka č. 1: Počet pravomocných rozhodnutí soudu ve věcech svéprávnosti

	2015	2016	2017	2018	2019
Omezení svéprávnosti	5 578	4 902	4 104	4 077	4 106
Změna omezení	4 543	6 017	4 456	2 325	1 644
Vrácení svéprávnosti	689	1 243	755	242	171
Prodloužení doby omezení	1 793	2 324	1 849	6 715	8 889
Jiný výsledek řízení	2 377	2 584	2 326	2 328	2 288

Zdroj: Justice, statistika a výkaznictví [online]. Copyright © [cit. 23.02.2021]. Dostupné z:

<https://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>; kód SL: S-SL – Statistický list O

3. Dějiny opatrovnictví

Instituce opatrovnictví se vyvíjela již od raného starověku, a to v závislosti na duchovních, kulturních, sociálních a dalších společenských okolnostech. Původní smysl této instituce je spatřován v pomoci obstarávat si řádně vlastní záležitosti nesvéprávným osobám, které toho nejsou schopny pro fyzická postižení (např. smyslová) či pro duševní poruchu.

3.1 Opatrovnictví v římském právu

Opatrovnictví (*cura*) spolu s poručenstvím (*tutela*) bylo v římské právu zakotveno již v Zákoně 12 desek. Zde tyto instituty stanovily formy pomoci pro osoby sice svéprávné, podle práva nikomu nepodřízené, ale neschopné spravovat své vlastní záležitosti. Mezi tyto osoby byli řazeni osoby vyššího věku, osoby s tělesnou vadou, nemocí, osoby lehkomyšlné anebo osoby slabého pohlaví, tedy ženy.¹¹

¹¹ KINCL, Jaromír, Michal SKŘEJPEK a Valentin URFUS. Římské právo. Praha: C.H. Beck, 1995. Beckovy právnické učebnice. ISBN 80-7179-031-1., s. 149

Římské právo dělilo opatrovnictví osob na různé typy, a to především na opatrovnictví nad šilencem (*cura furiosi*), opatrovnictví nad marnotratníkem (*cura prodigi*), opatrovnictví nezletilce (*cura minorum*) anebo opatrovnictví nad tělesně postiženým (*cura debilium*).¹²

Jeden ze nevýznamnějších typů opatrovnictví, který se hojně promítá i v novodobých občanských zákonících všech vyspělých států je *cura minorum*. Již staří Římané ji považovali za tak zásadní, že byla vždy daná úřadem (*cura dativa*). Kurátor (opatrovník) mladistvých se zřizoval proto, aby mladého a nezkušeného člověka zastupoval a ochraňoval ho před různými podvody.¹³

3.2 Opatrovnictví v Justiniánských Institucích

Justiniánské Instituce představují učebnici práva zpracovanou zkušenými profesory práv, a to na základě Gaiovi učebnice. Přestože se jednalo o učebnici, císař ji roku 533 n. l. vyhlásil formou zákona. Instituce byly děleny na čtyři knihy, kdy první kniha jednala o osobách a nemalá část textu se zabývala opatrovnictvím.¹⁴

Podle těchto Institucí se opatrovník zřizoval každému, kdo nedosáhl věku dvaceti pěti let. Do této doby nemohli lidé kvůli nízkému věku samostatně zařizovat své záležitosti. Opatrovník k obstarání určité věci nezletilého se zřizoval na základě jeho vůle. Proti jeho vůli se však opatrovník musel zřídit v případě soudního jednání, kterého byl účastníkem i opatrovanec. Dále se opatrovník, dle Institucí, zřizoval např. pro šilence, marnotratníky, duševně méněcenné, hluché nebo němé. Až na určité výjimky, např. opatrovníka pro zřízení závěti, musel opatrovník poskytnout záruku pro případné promrhání opatrovancova majetku. Opatrovnictví bylo považováno za veřejnou povinnost, která však šla z několika důvodů odmítnout. Mezi tyto důvody patřilo např. plnění jiné úřední povinnosti, výkon

¹² SKŘEJPEK, Michal. Římské soukromé právo: systém a instituce. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-334-6., s. 62–63

¹³ KINCL, Jaromír, Michal SKŘEJPEK a Valentin URFUS. Římské právo. Praha: C.H. Beck, 1995. Beckovy právnické učebnice. ISBN 80-7179-031-1., s. 152

¹⁴ KINCL, Jaromír, Michal SKŘEJPEK a Valentin URFUS. Římské právo. Praha: C.H. Beck, 1995. Beckovy právnické učebnice. ISBN 80-7179-031-1., s. 48–49

státní služby, dovršení sedmdesáti let, negramotnost či starání se o vlastní děti. Instituce také upravovaly podezřelé opatrovníky, proti kterým mohla být podána veřejná žaloba a následně mohli být z výkonu opatrovnictví odvoláni a potrestáni. Za podezřelé opatrovníky se považovali např. opatrovníci, kteří nebyli v dobré víře, úmyslně porušili opatrovnické povinnosti anebo jednali nemravně.¹⁵

3.3 Opatrovnictví na území českých zemí

Níže uvedené kapitoly seznamují s vývojem institutu opatrovnictví na území našeho státu od roku 1811 do přijetí Občanského zákoníku z roku 1964. Lze považovat za zajímavé, že právní úprava občanského práva obsažena ve Všeobecném občanském zákoníku z roku 1811 platila na našem území do roku 1950, tedy téměř 150 let. Důležitým mezníkem se stala úprava úplného a částečného zbavení svéprávnosti, kterou obsahovalo císařské nařízení č. 207/1916. Změny legislativy po komunistickým převratu oslabily institut opatrovnictví, který byl v předešlém období upraven vyčerpávajícím způsobem. Došlo k omezení obsahu úpravy opatrovnictví v Občanském zákoníku a převážná část tohoto institutu byla posléze analogicky propojena s poručenstvím upraveném v novém zákoně o rodině.

Období mezi roky 1811 až 1950

První významnou kodifikací občanského práva na území českých zemí, která mimo jiné upravovala právě svéprávnost a opatrovnictví, byl Všeobecný občanský zákoník, vyhlášený císařským patentem č. 946/1811 J. G. S.¹⁶ Byl také známý jako ABGB neboli obecný zákoník občanský pro dědičné německé země spojené v rakouské monarchii.¹⁷

¹⁵ KRÜGER, Paul, ed. *Justiniánské Instituce: Iustiniani Institutiones*. Přeložil Peter BLAHO, přeložil Michal SKŘEJPEK. V Praze: Karolinum, 2010. *Fontes iuris romani*. ISBN 978-80-246-1749-7., s. 79–91

¹⁶ VOJÁČEK, Ladislav, Karel SCHELLE a Vilém KNOLL. *České právní dějiny*. 2., upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010. ISBN 978-80-7380-257-8., s. 443

¹⁷ MAREČKOVÁ, Jana a Maroš MATIAŠKO. *Člověk s duševním postižením a jeho právní jednání: otázka opatrovnictví dospělých*. Praha: Linde, 2010. *Praktická právnická příručka*. ISBN 978-80-7201-801-7., s. 56

AGBG na našem území platil až do roku 1950 a do přijetí nového, socialistického občanského zákoníku prošel pěti novelizacemi. Otázka způsobilosti k právnímu jednání v něm byla upravena v Hlavě první, „*O právech, která se týkají osobních vlastností a poměrů*“, opatrovnictví pak v něm upravovala Hlava čtvrtá, konkrétně § 269 až 284.

Osoby nesvéprávné byly podle ABGB pod zvláštní ochranou zákonů. Jednalo se o osoby, které pro nedostatek věku, pro duševní vadu nebo jiné poměry nebyly způsobilé samy řádně spravovat své záležitosti. Chráněné osoby nízkého věku byly rozděleny do tří kategorií: děti do věku sedmi let, nedospělci, kteří nedovršili věku čtrnácti let a nezletilci mladší dvaceti čtyř let. Mezi další nesvéprávné osoby ABGB řadil marnotratníky, zuřivce, šílené a blbce, kteří nebyli schopni rozumně uvažovat.¹⁸

Opatrovník byl podle tohoto zákona zřízen osobám, které si nemohly sami obstarávat vlastní záležitosti nebo nebyly sami schopni hájit svá práva, a to např. práva majetková. Konkrétně se jednalo o nezletilce, marnotratníky, o šílené nebo blbé, osoby počaté, ale nenarozené, hluchoněmé, ale i o trestance nebo osoby nepřítomné u nějakého obchodu.¹⁹

Opatrovníka pro správu nějaké věci, či obchodu zřizoval soud. Zřízený opatrovník následně osobně pečoval o správu jmění nebo zároveň i o osobu chráněnce. Opatrovnictví následně zaniklo po skončení svěřeného obchodu nebo po zániku jiných svěřených záležitostí, které si chráněncem nebyl schopen sám obstarávat.²⁰

Dalším významným mezníkem bylo vydání císařského nařízení č. 276/1914, které zřizovalo v každé obci nebo alespoň okrsku poručenskou radu. Úkolem poručenských rad bylo kontrolování činnosti poručníků, ale i opatrovníků. Členové rady, mezi jimiž zástupci se našly i ženy, oznamovali soudu nedostatky v činnosti opatrovníků a poručníků, vykonávali dozor nad jejich působností a v

¹⁸ § 21, Císařský patent č. 946/1811 Sb. zák. soud., Obecný zákoník občanský

¹⁹ Císařský patent č. 946/1811 Sb. zák. soud., Obecný zákoník občanský, II. O opatrovnictví.

²⁰ Císařský patent č. 946/1811 Sb. zák. soud., Obecný zákoník občanský, II. O opatrovnictví.

neposlední řadě je mohli i navrhnout. Členem rady se mohla stát pouze svéprávná osoba, která měla přehled nad místními poměry.²¹

Otázkou opatrovnictví a zbavení svéprávnosti se následně zabývalo i císařské nařízení č. 207/1916. Toto nařízení jako první upravovalo podmínky pro úplné a částečné zbavení svéprávnosti, které probíhalo v řízení před okresními soudy. Mimo jiné přidalo i další důvody omezení svéprávnosti, např. opilství (píjáctví) nebo užívání nervových jedů. Podle tohoto nařízení částečné zbavení svéprávnosti způsobilo pouhé omezení způsobilosti jednat a ustanovil se takové osobě tzv. podpůrce. Člověk plně zbavený svéprávnosti byl pak způsobilý pouze k jednání jako dítě do sedmi let věku.²²

Občanský zákoník z roku 1950

Socialistický občanský zákoník byl přijat po politickém převratu roku 1948 a byl tedy velice ideologicky ovlivněn totalitním režimem. Zákoník také upravoval otázky způsobilosti k právům a povinnostem, způsobilosti k právním úkonům, zbavení svéprávnosti a otázku opatrovnictví.²³

Způsobilost člověka mít v mezích právního řádu práva a povinnosti, podle tohoto občanského zákoníku, vznikala narozením a zanikala smrtí. Svéprávnost neboli způsobilost vlastními úkony nabývat práv a zavazovat se, vznikala v plném rozsahu dosažením zletilosti, tedy dovršením osmnáctého roku nebo uzavřením manželství.²⁴

Objevuje se zde poněkud složitá úprava stupňů svéprávnosti vzhledem k věku osoby, kdy zákoník rozlišuje tři stupně věku. První stupeň tvořily osoby do šesti let, které byly naprosto nezpůsobilé. Druhý stupeň tvořily osoby od šesti do patnácti let, ty měly umožněny úkony, které byly výhradně ku jejich prospěchu. Například uzavírání smluv, které byly přiměřeny k věku smluvních stran. Třetí

²¹ MAREČKOVÁ, Jana a Maroš MATIAŠKO. Člověk s duševním postižením a jeho právní jednání: otázka opatrovnictví dospělých. Praha: Linde, 2010. Praktická právnická příručka. ISBN 978-80-7201-801-7, s. 57

²² HARTMANN, Antonín. Nesporné řízení. Druhé vydání. Praha: Československý Kompas, 1931. Komentované zákony Československé republiky., s. 600-614

²³ SCHELLE, Karel a Jaromír TAUCHEN, ed. Encyklopedie českých právních dějin. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o. v koedici s Key Publishing, 2015-. ISBN 978-80-7380-624-8., s. 575

²⁴ § 4, § 9, § 10, Zákon č. 141/1950 Sb., Občanský zákoník

stupeň pak zahrnoval osoby starší patnácti let, které mohly uzavírat pracovní smlouvy a nakládat s odměnou za vlastní práci.²⁵

Zbavení svéprávnosti zákoník rozlišoval, v návaznosti na předešlou úpravu, na úplné a částečné. Zcela mohla být osoba zbavena svéprávnosti soudem za předpokladu, že byla starší šesti let a nebyla vůbec schopna obstarávat si sama své věci pro trvalou duševní poruchu. Částečně pak mohla být osoba zbavena soudem svéprávnosti v případě, kdy byla zletilá a nebyla schopna obstarávat si sama náležitě své věci v důsledku trvalé duševní poruchy, nadměrného požívání alkoholických nápojů anebo omamných látek nebo jedů.²⁶

Občanský zákoník z roku 1950 věnoval opatrovnictví pouze 6 paragrafů s tím, že odkazoval na přiměřené užití ustanovení o poručenství. Ta byla obsažena v zákoně o právu rodinném a tento zákon mimo jiné stanovil, kdy dítě v moci rodičovské zastoupí opatrovník a kdy poručenec. S přihlédnutím k ustanovení o opatrovnictví lze říci, že opatrovníka vždy ustanovoval soud, a to osobám zbaveným svéprávnosti, osobám nepřítomným nebo neznámým, nenarozeným, počatým dětem, jakož i osobám, o nichž bylo zahájeno řízení o zbavení svéprávnosti anebo byli přijaty do psychiatrické léčebny a dále na vlastní žádost osobám, kterým působilo potíže spravování věcí a hájení svých práv v důsledku tělesné vady.²⁷

Občanský zákoník z roku 1964

Přijetím ústavního zákona č. 100/1960 Sb. eskalovaly proměny základních principů socialistického práva a v souvislosti s tím došlo k dalšímu oslabení role opatrovnictví v občanském zákoníku účinného od roku 1964, zákon č. 40/1964 Sb. a to vytvořením dalších samostatných kodexů²⁸, zejména zákonem č. 94/1963 Sb., Zákon o rodině. Do tohoto zákona byla nově zařazena i ustanovení o opatrovnictví

²⁵ § 11, § 12, Zákon č. 141/1950 Sb., Občanský zákoník

²⁶ § 15, § 16, Zákon č. 141/1950 Sb., Občanský zákoník

²⁷ §§ 60-65, Zákon č. 141/1950 Sb., Občanský zákoník

²⁸ MAREČKOVÁ, Jana a Maroš MATIAŠKO. Člověk s duševním postižením a jeho právní jednání: otázka opatrovnictví dospělých. Praha: Linde, 2010. Praktická právnícká příručka. ISBN 978-80-7201-801-7., s. 61

mladistvých a byl zrušen až v roce 2014 přijetím NOZ s následným začleněním úpravy opatrovnictví zpět do občanského zákoníku.

Občanský zákoník od roku 1964 zjednodušil úpravu nabývání způsobilosti k právním úkonům. Nově se plné svéprávnosti nabývalo dosažením zletilosti nebo uzavřením manželství a byla zrušena ustanovení, která spojovala různé míry zmíněné způsobilosti k věku člověka. Další změny byly v terminologii, kdy byl vypuštěn termín svéprávnost a zůstalo označení způsobilost k právním úkonům. Částečné a úplné zbavení svéprávnosti se transformovalo na omezení nebo zbavení způsobilosti k právním úkonům.²⁹

Opatrovnictví zde bylo také vymezeno na zvláštní případy zákonného zastoupení, a to v případě zbavení nebo omezení způsobilosti k právním úkonům, pokud nebyl znám pobyt osoby opatrovance anebo jestliže to bylo třeba z jiného vážného důvodu. Takovým zákonným zástupcem byl soudem ustanovený opatrovník.³⁰

Zákon o rodině upravoval opatrovnictví mladistvých velmi stroze. Věnoval mu pouze 7 paragrafů a terminologicky nerozlišoval mezi poručníkem a opatrovníkem. Obsahoval ustanovení o podmínkách ustanovení opatrovníka, jeho odpovědnost a zproštění funkce. Dále konstatoval, že vymezení práv a povinností opatrovníka vymezí soud z hlediska účelu, pro který byl opatrovník ustanoven, aby ochrana zájmů nezletilého byla plně zajištěna.³¹

4. Mezinárodní právní dokumenty upravující opatrovnictví

Vedle tuzemských právních předpisů upravují institut opatrovnictví i další dokumenty evropského či světového významu. Tyto dokumenty můžeme rozdělit do tří podskupin, a to na dokumenty unijního charakteru, tedy působící na území EU, evropské dokumenty vydané Radou Evropy, které zavazují 47 evropských členských zemí, nebo mezinárodní dokumenty, tedy ty, k jejichž užití se zavazují

²⁹ § 7, §8, § 10, Zákon č. 40/1964 Sb., Občanský zákoník

³⁰ § 27, § 29, Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině

³¹ § 78 - § 84, Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině

smluvní státy napříč všemi kontinenty. Dále takové dokumenty lze obecně členit na právně závazné a pouze doporučující povahy, které však nejsou právně závazné. Nicméně se doporučující dokumenty aplikují v rámci tvorby politiky, strategických dokumentů, právních norem a v otázkách jejich promítnutí do praxe.³²

4.1 Právní dokumenty Rady Evropy

Rada Evropy je uznávaná mezinárodní organizace, která se zaměřuje především na ochranu lidských práv a svobod. Disponuje vlastním soudem, tedy Evropským soudem pro lidská práva a aktivně vystupuje v normotvorné činnosti, kdy dává za vznik mezinárodním smlouvám, např. Evropské úmluvě o lidských právech či Evropské sociální chartě. Dále Rada Evropy vydává pro své členy právně nezávazná doporučení.³³

Doporučení R99 (4) Výboru ministrů členským státům o zásadách právní ochrany dospělých nezpůsobilých osob

Toto doporučení se týká především ochranných opatřeních doprovázejících omezení osob ke způsobilosti k právnímu jednání. Doporučením je aplikovat tato opatření pouze v nejnútnejších případech a co nejméně zasahovat do již zmíněné způsobilosti osob. Je kladen i důraz na existenci opatření, která způsobilost k právním úkonům neomezují nebo která se týkají pouze jediného úkonu, aniž by vznikla potřeba jmenovat opatrovníka. Státy by podle tohoto doporučení také měly do svého právního řádu promítnout opatření, kdy opatrovník jedná společně s poručníkem a právní nástroje, které osobě umožní výběr vlastního opatrovníka pro budoucí potenciální omezení na svéprávnosti (u nás např. předběžné prohlášení). Dále by opatření automaticky neměla dotčenou osobu zbavovat jistých práv, a to práva volit, pořídit závět či práva rozhodovat o svém zdraví, pokud to jeho stav dovoluje. Výbor ministrů také doporučuje, aby státy řádně zajistily dohled

³² MAREČKOVÁ, Jana a Maroš MATIAŠKO. Člověk s duševním postižením a jeho právní jednání: otázka opatrovnictví dospělých. Praha: Linde, 2010. Praktická právní příručka. ISBN 978-80-7201-801-7., s. 43

³³ DUFEK, Pavel a Hubert SMEKAL. *Lidská práva v mezinárodní politice*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. Lidská práva. ISBN 978-80-7478-720-1., s. 182-183

nad výkonem funkce opatrovníků, zajistily jejich dostatečný počet a jejich dostatečnou kvalifikaci.³⁴

4.2 Právní dokumenty Organizace spojených národů

Organizace spojených národů (dále OSN) je globální organizací sdružující, až na několik výjimek, všechny suverénní státy světa. Disponuje mnoha institucemi, které se zabývají mimo jiné i ochranou lidských práv, např. Radou OSN pro lidská práva. Kromě významných a celosvětově uznávaných lidskoprávních smluv, jako je Všeobecná deklarace lidských práv, Mezinárodní pakt o občanských a politických právech či Mezinárodní úmluva o odstranění všech forem rasové diskriminace, vzniklo na půdě OSN i mnoho dokumentů upravující institut opatrovnictví.³⁵

Úmluva o právech osob se zdravotním postižením

Tato úmluva OSN zakládá smluvním státům povinnost zaručit osobám se zdravotním postižením, jakož i dětem s takovým postižením, práva prostřednictvím opatrovnictví či dalších institutů, jako je poručenství, svěření či adopce, kdy zůstává stěžejním hlediskem nejlepší zájem osoby opatrovance.³⁶

Úvodní zpráva České republiky o opatřeních přijatých k plnění závazků podle Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením uvádí implementaci Čl. 12 Úmluvy do návrhu NOZ, konkrétně do ustanovení týkajících se svéprávnosti fyzických osob. S tímto návrhem přišly změny tuzemského občanského práva, a to v podobě umožnění vzniku opatrovnictví osobě bez omezení způsobilosti k právním úkonům, a to za účelem pomoci člověku při rozhodování ve složitých situacích. Návrhová zpráva NOZ dále zavedla jmenování opatrovníka osobě, se

³⁴ MAREČKOVÁ, Jana a Maroš MATIAŠKO. Člověk s duševním postižením a jeho právní jednání: otázka opatrovnictví dospělých. Praha: Linde, 2010. Praktická právnícká příručka. ISBN 978-80-7201-801-7., s. 45-46

³⁵ DUFEK, Pavel a Hubert SMEKAL. *Lidská práva v mezinárodní politice*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. Lidská práva. ISBN 978-80-7478-720-1., s. 164-165, 167, 173

³⁶ Ministerstvo práce a sociálních věcí, *Úmluva OSN o právech osob se zdravotním postižením* [online]. Copyright © [cit. 12.03.2021]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/225526/Úmluva_o_pravech_osob_se_ZP.pdf/1e95a34b-cbdf-0829-3da2-148865b8a4a8

kteřou je vedeno řízení o omezení svéprávnosti, aby bylo zaručeno, že taková osoba bude mít svého zástupce a možnost ustanovení opatrovnické rady, která se podílí na rozhodování o důležitých záležitostech opatrovance. Článek 12 nebyl jedinou inspirací pro NOZ, mezi další články lze zařadit např. Článek 23 o respektování obydlí a rodiny, kdy NOZ uvádí, že opatrovník nemůže zasahovat do záležitostí výkonu rodičovských práv a povinností nebo do vzniku a zániku manželství³⁷

Dalším článkem promítnutým do českého právního řádu je Čl. 13 Úmluvy, o přístupu ke spravedlnosti. Toto promítnutí spatřujeme v ustanovení o jmenování opatrovníka pro řízení před soudem osobě, která je omezena na své způsobilosti k právním úkonům a zároveň nemá zákonného zástupce, aby vykonával a zastával práva takové osoby v probíhající řízení.³⁸

Mezinárodní pakt o občanských a politických právech

Tento pakt garantuje základní občanská a politická práva všem bez rozdílu. Pro tuto diplomovou práci je důležitý především Čl. 16, který stanovuje, že „každý má právo na to, aby byla všude uznávána jeho právní osobnost“.³⁹

Podle Marečkové a Matiaška může k porušení tohoto článku dojít pokud: „dojde k omezení způsobilosti k právním úkonům, aniž by takový zásah byl zcela nezbytný, pokud nezbytnost trvání zásahu do způsobilosti k právním úkonům není pravidelně přezkoumávána nebo jestliže opatrovník člověka s omezenou způsobilostí nevykonává řádně své povinnosti.“⁴⁰

³⁷ Ministerstvo práce a sociálních věcí, *Úvodní zpráva České republiky o opatřeních přijatých k plnění závazků podle Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením* [online]. Copyright © [cit. 12.03.2021]. Dostupné

z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/225526/Zprava_CR_o_plneni_Umluvy_CZ.pdf/2a6809a3-cddc-7156-ce52-245fd75c9b41

³⁸ Ministerstvo práce a sociálních věcí, *Úvodní zpráva České republiky o opatřeních přijatých k plnění závazků podle Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením* [online]. Copyright © [cit. 12.03.2021]. Dostupné

z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/225526/Zprava_CR_o_plneni_Umluvy_CZ.pdf/2a6809a3-cddc-7156-ce52-245fd75c9b41

³⁹ Čl. 16, Vyhláška č. 120/1976 Sb., ministra zahraničních věcí o Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech

⁴⁰ MAREČKOVÁ, Jana a Maroš MATIAŠKO. *Člověk s duševním postižením a jeho právní jednání: otázka opatrovnictví dospělých*. Praha: Linde, 2010. Praktická právní příručka. ISBN 978-80-7201-801-7., s. 48

Úmluva o právech dítěte

Tato úmluva neupravuje institut opatrovnictví přímo, je proto třeba vycházet z právní a slovní analýzy a následná zjištění na institut opatrovnictví aplikovat.

Úmluva limituje ustanovení opatrovníka pouze na rozhodnutí soudu, tedy jedině soud má pravomoc jmenovat osobu do funkce opatrovníka. Dále například upravuje povinnost smluvních států respektovat zodpovědnosti, práva a povinnosti opatrovníka při naplňování práv Úmluvou stanovených. Je zde také zakotvena ochrana dítěte v podobě zjišťování jeho názoru a respektování jeho stanoviska k důležitým věcem týkajících se jeho života, pokud je to vzhledem k jeho rozumové vyspělosti možné. Dle této Úmluvy musí opatrovník hájit zájmy svého opatrovance a přizpůsobit své vedení funkce opatrovníka na roveň věku a vyspělosti opatrovance. Tedy opatrovník se musí snažit opatrovanci vysvětlit, jaké řešení je pro něho nejlepší a s přibývajícím věkem bere v potaz jeho názory při hodnocení jeho nejlepšího zájmu. Úmluva dále klade důraz na řádné právní zastoupení dítěte v řízení před soudem, kdy toto zastoupení může vykonávat opatrovník dítěte, nebo ustanovený kolizního opatrovník, a to v případě rozporu zájmů mezi opatrovancem a jeho původním opatrovníkem či rodičem.⁴¹

Právně nezávazné dokumenty OSN

Tyto dokumenty doporučující povahy, upravující opatrovnictví, se většinou týkají osob s duševním či zdravotním postižením. Těmto osobám přiznávají nárok na kvalifikovaného opatrovníka, a to, pokud je to nezbytné pro ochranu jejich zdraví, zájmů, práv nebo majetku a zakazují formu jakékoli formy diskriminace z důvodu jeho duševní či tělesné nemoci. Mezi tyto dokumenty řadíme např. *Deklaraci práv osob s mentální retardací*, *Deklaraci práv osob s postižením* či *Principy ochrany osob s duševní nemocí a zlepšování duševního stavu*.⁴²

⁴¹ *Úmluva o právech dítěte a související dokumenty*. [Praha]: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2016. ISBN 978-80-7421-120-1., s. 66, 69, 74, 124, 127, 130-131

⁴² MAREČKOVÁ, Jana a Maroš MATIAŠKO. *Člověk s duševním postižením a jeho právní jednání: otázka opatrovnictví dospělých*. Praha: Linde, 2010. Praktická právní příručka. ISBN 978-80-7201-801-7., s. 50-51

4.3 Právní dokumenty Evropské Unie

Evropská Unie (dále EU) většinou staví své dokumenty na již přijatých mezinárodních smlouvách, jako je například Úmluva o právech osob se zdravotním postižením nebo Úmluva o právech dítěte.

Jedním takovým dokumentem je například Usnesení Evropského parlamentu ze dne 16. ledna 2008 o strategii EU o právech dítěte (2007/2093(INI)). Toto Usnesení upravuje problematiku opatrovnictví dítěte shrnutím své strategie v bodech 28. a 128., kdy Evropský parlament:

„Žádá členské státy, aby zajistily, že děti budou skutečně a nezávisle zastoupeny v jakémkoli soudním nebo kvazisoudním řízení, které se jich týká, a že budou mít opatrovníka přiděleného ze zákona, pokud neexistuje odpovědný, kompetentní a vhodný dospělý člen rodiny, který by byl schopen plnit takové úkoly.“⁴³

„Upozorňuje na specifickou situaci migrujících dětí, které jsou odděleny od obou rodičů nebo od svého předchozího zákonného nebo obvyklého přímého opatrovníka, a žádá o zvážení potřeby opatření EU věnovaného úpravě práva na pomoc všem osamělým dětem, práva vstupu na území, jmenování a úloze opatrovníků, právu vyjádřit se, podmínkám přijímání a vyhledávání rodiny a dalších trvalých řešení“⁴⁴

5. Opatrovnictví člověka

Institut opatrovnictví člověka, jak vyplývá z předchozí kapitoly, má rozsáhlé historické kořeny a vzhledem k počtu osob zbavených svéprávnosti je stále aktuální se tímto institutem zabývat.

⁴³ Usnesení Evropského parlamentu ze dne 16. ledna 2008 o strategii EU o právech dítěte (2007/2093(INI)) [online]. Copyright © [cit. 11.03.2021] Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=celex%3A52008IP0012>

⁴⁴ Usnesení Evropského parlamentu ze dne 16. ledna 2008 o strategii EU o právech dítěte (2007/2093(INI)) [online]. Copyright © [cit. 11.03.2021] Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=celex%3A52008IP0012>

Odborná literatura uvádí, že se jedná o náhradní právní ochranu osoby, která si své právní záležitosti z různých důvodů není schopna obstarat sama a to vůbec, či nedostatečným způsobem.⁴⁵

Právní úpravu opatrovnictví můžeme považovat za velmi komplexní právní institut, nevěnuje se pouze otázce rozhodování člověka, ale také otázce přístupu k osobám s postižením a organizaci opatrovnictví jako služby.⁴⁶

V českém právním řádu je opatrovnictví upraveno jak v právu procesním, tak hmotném, ve kterém se dále rozlišuje opatrovnictví právnických osob a fyzických osob. Tato diplomová práce se věnuje pouze úpravě opatrovnictví fyzických osob, které dále rozlišujeme na základě systematiky NOZ, a to na ustanovení zabývající se opatrovnictvím člověka obecně a ustanovení speciální, které upravuje opatrovnictví nikoliv plně svéprávného dítěte.⁴⁷

S ohledem na účel různých typů opatrovnictví a jejich obsah můžeme opatrovnictví rozdělit na hmotněprávní a procesní nebo krátkodobé a dlouhodobé. Hmotněprávním opatrovnictvím rozumíme činnost opatrovníka, kterou zasahuje do sféry hmotného práva, jedná tedy v zastoupení opatrovance vůči třetím osobám při konkrétních hmotněprávních jednáních. Procesní opatrovník pak hájí zájmy opatrovance během soudního řízení, ať už civilního, trestního či správního. Termíny ustanovit a jmenovat opatrovníky se pojí k historickému vývoji opatrovnictví a odlišují tím opatrovníka hmotněprávního a procesního, kdy hmotněprávní opatrovník se jmenuje a procesněprávní ustanovuje. Výjimkou z tohoto tvrzení je jmenování procesního opatrovníka pro konkrétní řízení nebo procesní úkon. Krátkodobé a dlouhodobé opatrovnictví se rozlišuje podle délky doby trvání. Krátkodobé pak zaniká naplněním účelu, tedy splněním konkrétního úkolu, ke kterému byl opatrovník jmenován, zpravidla se jedná o opatrovnictví

⁴⁵ ZUKLÍNOVÁ, M., DVOŘÁK, j., ŠVESTKA, j., a kol.: *Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo.* Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7478-937-3., s. 143

⁴⁶ MAREČKOVÁ, Jana a Maroš MATIAŠKO. *Člověk s duševním postižením a jeho právní jednání: otázka opatrovnictví dospělých.* Praha: Linde, 2010. Praktická právnická příručka. ISBN 978-80-7201-801-7., s. 125

⁴⁷ ZUKLÍNOVÁ, M., DVOŘÁK, j., ŠVESTKA, j., a kol.: *Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo.* Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7478-937-3., s. 143

procesní. Dlouhodobé opatrovnictví trvá, dokud existuje nějaký důvod pro ochranu zájmů opatrovance, např. dokud opatrovanec znovu nenabude plné svéprávnosti.⁴⁸

5.1 Modely opatrovnictví

Podle profesora T. Carneyho můžeme opatrovnictví rozdělit na čtyři hlavní modely: Medicínský model (*medico-legal*), Sociální model (*welfare*), Administrativní model (*administrative*) a Soukromý model (*private ordering*). Tyto modely nikdy neexistují v čisté podobě, nýbrž se různě propojují a kombinují.⁴⁹

Medicínský model

Tento model vychází z lékařského přístupu k postižení člověka. Je spojen s náhradním rozhodováním a vychází z ochránářství. Opatrovník je zde jmenován na základě znaleckého psychiatrického posouzení o vlivu zdravotního stavu na schopnosti rozhodování. Hlavními složkami jsou diagnóza, znalec a znalecký posudek.⁵⁰

Sociální model

Na sociální model opatrovnictví lze nahlížet dvěma způsoby, a to jednak jako na podskupinu sociálních služeb a jednak jako na vyjádření společnosti zachycené v koncepci podporovaného rozhodování. Sociální služba pracuje s potlačením některých práv v zájmu postižených osob a jejím účelem je tyto osoby chránit. Taková ochrana bývá zakotvena ve zvláštní právní úpravě a je zabezpečena obecnými instituty civilních norem. Podporovaným rozhodováním rozumíme nahrazení restriktivního opatření pomoci lidem s postižením jako je opatrovnictví

⁴⁸ KILLAROVÁ, Tereza. § 17 [Výkon opatrovnictví, hromadného a veřejného poručení]. In: ROGALEWICZOVÁ, Romana, CILEČKOVÁ, Kateřina, KAPITÁN, Zdeněk, DOLEŽAL, Martin. Zákon o sociálně-právní ochraně dětí. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2018, s. 148

⁴⁹ MAREČKOVÁ, Jana a Maroš MATIAŠKO. Člověk s duševním postižením a jeho právní jednání: otázka opatrovnictví dospělých. Praha: Linde, 2010. Praktická právní příručka. ISBN 978-80-7201-801-7., s. 125

⁵⁰ MAREČKOVÁ, Jana a Maroš MATIAŠKO. Člověk s duševním postižením a jeho právní jednání: otázka opatrovnictví dospělých. Praha: Linde, 2010. Praktická právní příručka. ISBN 978-80-7201-801-7., s. 125

systémem asistence, tedy pouze podporou při rozhodování ve věcech, o kterých má osoba problém rozhodovat samostatně.⁵¹

Administrativní model

V tomto modelu, z důvodu ztráty důvěry v soudní ochranu lidí s postižením, rozhoduje o ustanovení opatrovníka administrativní orgán (Opatrovnický tribunál) namísto soudu. Administrativní model můžeme nalézt např. ve Velké Británii, kde existuje speciální opatrovnický úřad, nebo v Rakousku.⁵²

Soukromý model

Typický model pro USA a Japonsko, také označovaný jako model „liberální“ nebo „tržní“. Obsahuje velkou škálu opatření, např. ochranné služby, jejímž smyslem je vyšetřování zneužívání a zanedbávání starých lidí a např. finanční management prostřednictvím trvalých plných mocí.⁵³

5.2 Funkce opatrovnictví

Za základní smysl opatrovnictví můžeme považovat určité zastoupení člověka a následné sledování ochrany jeho zájmů, naplňování jeho práv, ale i ochrany zájmu veřejného. Nový občanský zákoník nevěnuje takovou ochranu pouze osobám omezených na svéprávnosti, ve svých ustanoveních se soustředí také na ochranu osob, o kterých není známo, kde pobývají, neznámých osob zúčastněných při určitém právním jednání nebo osob, kterým zdravotní stav působí potíže při správě jmění nebo hájení práv a dále osobám nezletilým.⁵⁴

⁵¹ MAREČKOVÁ, Jana a Maroš MATIAŠKO. Člověk s duševním postižením a jeho právní jednání: otázka opatrovnictví dospělých. Praha: Linde, 2010. Praktická právnícká příručka. ISBN 978-80-7201-801-7., s. 126

⁵² MAREČKOVÁ, Jana a Maroš MATIAŠKO. Člověk s duševním postižením a jeho právní jednání: otázka opatrovnictví dospělých. Praha: Linde, 2010. Praktická právnícká příručka. ISBN 978-80-7201-801-7., s. 126–127

⁵³ MAREČKOVÁ, Jana a Maroš MATIAŠKO. Člověk s duševním postižením a jeho právní jednání: otázka opatrovnictví dospělých. Praha: Linde, 2010. Praktická právnícká příručka. ISBN 978-80-7201-801-7., s. 127–128

⁵⁴ § 457, § 465, § 943, Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník

Obecně určuje rozsah těchto záležitostí soud nebo vyplívají z ustanovení NOZ. Také veřejný ochránce práv na svých internetových stránkách zveřejňuje příklady konkrétních záležitostí, které do funkce opatrovníka spadají: platí z opatrovancových peněz účty, např. za elektřinu, nájem či telefon, stará se opatrovancův bankovní účet, pomáhá mu s bydlením, např. uzavírá nájemní smlouvu, jedná za opatrovance na úřadech a pomáhá mu vyřizovat sociální dávky či důchody, pomáhá se zajištěním lékařských služeb, s nákupem věcí každodenní potřeby, pomáhá opatrovanci s prací, např. uzavíráním pracovních smluv a především dbá na to, aby život opatrovance byl pokud možno podle jeho přání a představ.⁵⁵

5.3 Vznik a Zánik opatrovnictví

Opatrovnictví může vzniknout dvěma způsoby, a to na základě pravomocného rozhodnutí soudu, ve kterém současně soud stanoví rozsah práv a povinností opatrovníka, anebo tzv. ze zákona. A to v případě smrti dosavadního opatrovníka nebo pokud opatrovanec veřejného opatrovníka změní své bydliště, tehdy se stane opatrovníkem obec, ve které bude mít nové bydliště.⁵⁶

V případě smrti opatrovníka dosavadního či jeho odvolání, opatrovnictví nezaniká, a to z důvodu, že jeho potřeba stále trvá. Nastane-li taková událost, chopí se funkce opatrovnictví veřejný opatrovník, a to do doby jmenování nového opatrovníka soudem.⁵⁷

Opatrovnictví zaniká v případě uskutečnění právního jednání, pro které bylo založeno nebo netrvá-li déle jeho potřeba, například znovunabytí plné svéprávnosti. Opatrovnictví zaniká také smrtí opatrovance.⁵⁸

⁵⁵ Veřejný ochránce práv, *Opatrovník* [online]. Copyright © [cit. 19.03.2021]. Dostupné z <https://www.ochrance.cz/uploads-import/Letaky/Opatrovnik.pdf>

⁵⁶ Plzeňský kraj, *Veřejné opatrovnictví* [online]. Copyright © [cit. 19.03.2021]. Dostupné z: <https://www.plzensky-kraj.cz/clanek/verejne-opatrovnictvi>

⁵⁷ § 468, Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník

⁵⁸ § 947, Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník

6. Druhy opatrovníků

Opatrovníky lze dělit z různých hledisek, která jsou uvedena níže.

Dělení z hlediska důvodů jeho jmenování:

- Opatrovník při plné svéprávnosti
- Opatrovník při omezení svéprávnosti
- Opatrovník pro správu jmění
- Opatrovník nezletilého dítěte
- Kolizní opatrovník

Dělení z hlediska vztahu k opatrovnictví:

- Příbuzný nebo osoba blízká
- Veřejný opatrovník

Dělení z hlediska osoby opatrovníka:

- Fyzická osoba
- Právní osoba⁵⁹

6.1 Soukromý opatrovník

Za soukromého opatrovníka lze považovat osobu, která je opatrovanci blízká, např. rodinný příslušník nebo přítel a se kterou má tedy opatrovanec úzký, osobní, soukromý vztah.⁶⁰ Většinou se jedná o osobu, kterou si opatrovanec sám zvolí.

⁵⁹ PRUDÍKOVÁ, Dana a kol., *Podkladový materiál k semináři pro soudce, soudní znalce a státní zástupce k problematice procesu změny a ustanovení opatrovnictví uživatelů služeb sociální péče* [online]. Copyright © [cit. 23.02.2021]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/225517/Podklady_pro_soudce_final.pdf/cb78f2e3-b23c-44e9-c7dc-4da380338e6e s. 34

⁶⁰ MAREČKOVÁ, Jana a Maroš MATIAŠKO. *Člověk s duševním postižením a jeho právní jednání: otázka opatrovnictví dospělých*. Praha: Linde, 2010. Praktická právní příručka. ISBN 978-80-7201-801-7., s. 129

Ze zákonné úpravy můžeme vyvodit, že právě soukromý opatrovník by měl být upřednostňován před veřejným, který nedisponuje upřímným vztahem k opatrovanci.⁶¹

Marečková a Matiaško uvádí jako jeden z problémů při ustavování soukromých opatrovníků to, že soud důkladně nepřezkoumává vztah mezi opatrovancem a ustanoveným opatrovníkem. Důsledek může být to, že opatrovníkem je osoba, která již delší dobu není v kontaktu s opatrovancem, neprojevuje o něj žádný zájem nebo je jeho bydliště podstatně vzdálené od místa, kde se opatrovanec zdržuje (nejčastěji ústavy pro osoby se zdravotním postižením).⁶²

Níže uvedená tabulka seznamuje s počtem jmenovaných soukromých opatrovníků zletilým osobám v České republice v letech 2015–2019. Lze sledovat zvyšující počet jmenovaných opatrovníků osobám, o kterých není známo, kde pobývají a osobám, které nejsou omezeny na svéprávnosti, ale zdravotní stav jim působí potíže s obhajobou svých práv. Naopak počet jmenovaných opatrovníků osobám neznámým a opatrovníků jmenovaných z ostatních důvodů prudce klesá. Největší rozdíl lze spatřit u opatrovníků jmenovaných z jiných důvodů mezi rokem 2015, kdy bylo jmenováno 134 opatrovníků a rokem 2019, kdy bylo jmenováno pouze 31 opatrovníků. Počet opatrovníků jmenovaných zletilým osobám omezených na svéprávnosti se od roku 2015 mění v řádech tisíců, kdy nejvíce opatrovníků bylo jmenováno v roce 2016. V tomto roce bylo jmenováno 9 354 opatrovníků. Nejméně opatrovníků, konkrétně 7 016, bylo jmenováno v roce 2017.

⁶¹ § 471, Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník

⁶² MAREČKOVÁ, Jana a Maroš MATIAŠKO. Člověk s duševním postižením a jeho právní jednání: otázka opatrovnictví dospělých. Praha: Linde, 2010. Praktická právní příručka. ISBN 978-80-7201-801-7., s. 130

Tabulka č. 2: Počet jmenovaných soukromých opatrovníků zletilým osobám v ČR za rok

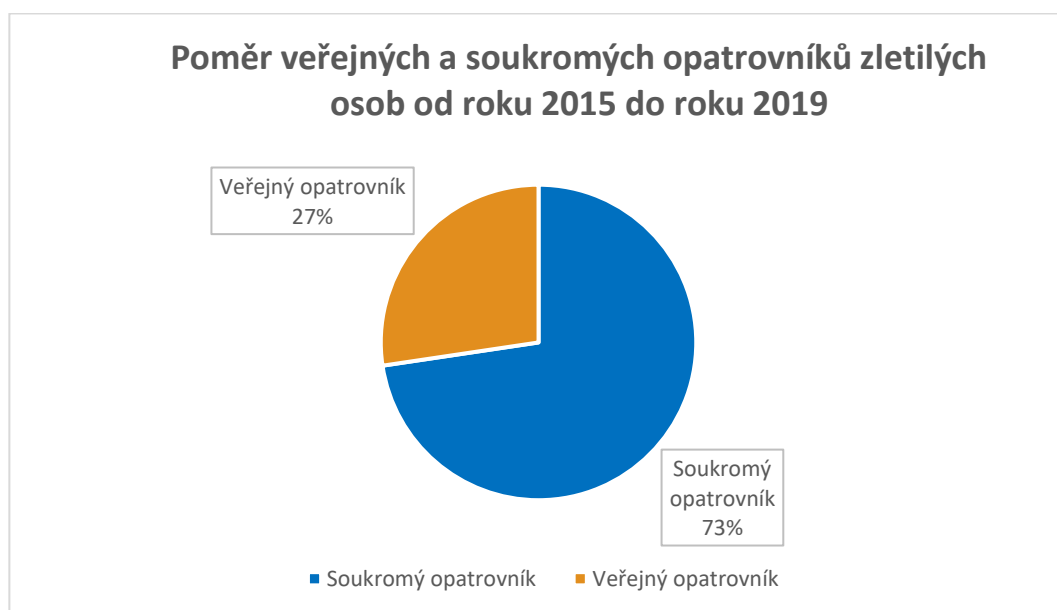
	2015	2016	2017	2018	2019
Osobě omezené na svéprávnosti	7 872	9 354	7 016	7 827	8 604
Tomu, o kom není známo, kde pobývá	45	59	59	107	108
Neznámému zúčastněnému při určitém právním jednání	10	4	2	5	5
Osobě, které zdravotní stav působí potíže, ale která nebyla zbavena svéprávnosti	1 344	2 418	2 391	2 031	1 959
Z jiných důvodů	134	117	107	21	31
Celkem	9 405	11 952	9 575	9 993	10 707

Zdroj: Justice, statistika a výkaznictví [online]. Copyright © [cit. 23.02.2021]. Dostupné z:

<https://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>; kód SL: S-SL – Statistický list O

Následující graf znázorňuje poměr veřejných a soukromých opatrovníků zletilých osob mezi roky 2015–2019. Lze konstatovat, že počet soukromých opatrovníků razantně převyšuje počet opatrovníků veřejných, a to v poměru zhruba 3:1.

Graf č. 1: Poměr veřejných a soukromých opatrovníků zletilých osob v ČR od roku 2015 do roku 2019

Zdroj: Justice, statistika a výkaznictví [online]. Copyright © [cit. 23.02.2021]. Dostupné z:

<https://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>; kód SL: S-SL – Statistický list O

6.2 Opatrovník pro správu jmění

Pro ustanovení takového opatrovníka musí být splněna podmínka, že si osoba neopatřila vlastního správce svého majetku, ledaže by takový správce nebyl znám, odmítl by jednat v zájmu zastoupeného nebo by takovou povinnost zanedbával anebo by nebyl schopen funkci správce zastávat.⁶³ Opatrovník pro správu jmění může být soudem jmenován jak na návrh člověka, který přes svůj zdravotní stav není schopen o svůj majetek řádně pečovat, tak i bez takového návrhu.

Pokud opatrovník spravuje jmění v běžných záležitostech, patří mu běžná správa takového jmění, v opačném případě je závislá na schválení soudu (další omezení nakládání s majetkem je popsáno v kapitole 5.3.). Za jmění považujeme všechno, co osobě patří, a to včetně jejích dluhů.⁶⁴

⁶³ §470, Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník

⁶⁴ § 461, § 495, Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník

Správa majetku musí také splňovat určitá pravidla. Správce majetku musí činit vše, co je nutné k jeho zachování a řádně s ním hospodařit. Spravované peněžní prostředky musí být vynaloženy vždy obezřetně. V zájmu hodnoty, podstaty nebo účelu majetku může správce část majetku zcizit, činí tak i v případě zaplacení dluhů spojených s majetkem. Správce vždy plní své povinnosti s péčí řádného hospodáře, může činit cokoliv, co je užitečné nebo nutné. Také musí vést záznamy o spravovaném majetku a nesmí spojit pod svou správou majetek svůj a majetek svěřený.⁶⁵

Opatrovník pro správu jmění musí do dvou měsíců od svého jmenování vyhotovit soupis spravovaného jmění a doručit jej soudu, opatrovanci a opatrovnické radě, je-li ustanovena. Dále musí každý rok, do 30. června, nedohodne-li se s členy rady na datu dřívějším, vyhotovit vyúčtování správy jmění, které doručí stejným způsobem jako soupis. Opatrovanec nebo opatrovnická rada může prostřednictvím soudu požadovat i vyúčtování mimořádné. Při konci funkce opatrovník dokládá konečné vyúčtování správy jmění.⁶⁶

Při zanedbání správy majetku a vzniku škody opatrovanci se bude vycházet z obecné právní úpravy zákona č. 40/2009 Sb. (*Trestní zákoník*) o porušení povinnosti při správě cizího majetku. Z důvodu zvláštní povinnosti opatrovníka hájit zájmy poškozeného, může být udělen trest odnětí svobody na šest měsíců až pět let nebo peněžitý trest.⁶⁷

Níže uvedená tabulka popisuje počet jmenovaných zvláštních opatrovníků pro správu jmění zletilých osob v České republice, a to v letech 2015 až 2019. Největší rozdíl shledáváme mezi lety 2018 a 2019, kdy rozdíl činil 14 opatrovníků.

⁶⁵ Sociální portál Jihočeského kraje, *Pro veřejné opatrovníky* [online]. Copyright © [cit. 26.02.2021]. Dostupné z: https://socialniportal.kraj-jihocesky.cz/files/seminar_pro_veřejne_opatrovníky_22_9_2017_bc_horska.pdf, s. 18

⁶⁶ § 485, Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník

⁶⁷ § 220-221, Zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník

Tabulka č. 4: Počet jmenovaných zvláštních opatrovníků pro správu jmění zletilých osob v ČR za rok

	2015	2016	2017	2018	2019
Počet	21	15	17	9	23

Zdroj: Justice, statistika a výkaznictví [online]. Copyright © [cit. 23.02.2021]. Dostupné z:

<https://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>; kód SL: S-SL – Statistický list O

6.3 Kolizní opatrovník zletilých osob

Kolizní opatrovnictví podle zákonné úpravy vzniká v případech střetů různých zájmů opatrovníka a zastoupeného, či lidí zbavených svéprávnosti, kteří jsou zastoupeni opatrovníkem stejným. Pro ustanovení kolizního opatrovníka stačí, pokud takový střet zájmů bude teprve hrozit.⁶⁸

Nejčastěji se kolizní opatrovník ustanovuje v dočasných situacích a pro jeden právní úkon, po kterém původní opatrovník bude moci opět zastávat svou funkci. Příkladem může být situace, kdy oba dva, opatrovanec i opatrovník jsou v postavení dědice v totožném dědickém řízení či pokud by opatrovník byl vůči opatrovanci v pozici prodávajícího nebo kupujícího.⁶⁹

Tabulka č. 5 znázorňuje počet jmenovaných kolizních opatrovníků zletilých osob v České republice za jednotlivé roky. Průměrně je za rok jmenováno 216 kolizních opatrovníků, v roce 2015 jich bylo jmenováno nejvíce.

Tabulka č. 5: Počet jmenovaných kolizních opatrovníků zletilých osob v ČR za rok

	2015	2016	2017	2018	2019
Počet	239	225	180	210	230

Zdroj: Justice, statistika a výkaznictví [online]. Copyright © [cit. 23.02.2021]. Dostupné z:

<https://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>; kód SL: S-SL – Statistický list O

⁶⁸ § 460, Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník

⁶⁹ ČEBIŠOVÁ, Radka a kol., *Dobrá praxe opatrovnictví a poskytování podpory při právních úkonech a při rozhodování* [online]. Copyright © [cit. 26.02.2021]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/954010/manual_opatrovnictvi.pdf/048c98e3-d201-dc8d-c5d4-2ffbb66f4fcc, s. 25

6.4 Opatrovník při plné svéprávnosti

Soud je oprávněn v průběhu řízení svěřit určitá právní jednání nebo správu majetku třetí osobě, pokud byl podán návrh na omezení svéprávnosti, ale dosud nebylo soudem rozhodnuto. Tak je zabráněno eventuální závažné újmě.⁷⁰

Důležitá je zde podmínka hrozby újmy závažné, nikoli újmy jakékoli, a to z důvodu, že do svobody rozhodování člověka se má zasahovat co nejméně a jeli-to opravdu zapotřebí. Příklady takto ustanoveného opatrovníka mohou být situace, kdy je třeba uschovat movitou věc, aby nedošlo k jejímu znehodnocení, zdědění většího majetku, kdy je třeba odborného spravování nebo pokud je třeba spravovat záležitosti ohledně nemovitých věcí.⁷¹

Podle NOZ může tedy soud člověku jmenovat opatrovníka, aniž by jeho způsobilost nabývat pro sebe vlastním právním jednáním práva a zavazovat se k povinnostem některak omezil. Jedná se o případy, kdy tak člověk sám navrhne, protože vzhledem k jeho zdravotnímu stavu není chopen spravovat vlastní mění nebo hájit svá práva. Takto ustanovený opatrovník jedná společně s opatrovancem, nebo alespoň v souladu s jeho vůlí.⁷²

Tento opatrovník (tzv. návrhový) se ustanovuje spíše pro případy, kdy se člověk bojí, že opomene nějaké důležité úkony činit, než že vznikne újma jeho vlastním jednáním. Příkladem může být žádost o sociální dávku.⁷³

7. Osoba opatrovníka

Před nabytím účinnosti NOZ byla právní úprava k požadavkům na osobu opatrovníka a výkon jeho funkce velmi stručná. Soudy proto spíše postupovaly

⁷⁰ § 58, Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník

⁷¹ MATIAŠKO, Maroš, a kol., *Manuál sociálního opatrovníka* [online]. Copyright © [cit. 27.02.2021]. Dostupné z: <https://www.kr-zlinsky.cz/docs/clanky/dokumenty/8984/manual-socialniho-pracovnika.pdf>, s. 18

⁷² § 469, Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník

⁷³ MATIAŠKO, Maroš, a kol., *Manuál sociálního opatrovníka* [online]. Copyright © [cit. 27.02.2021]. Dostupné z: <https://www.kr-zlinsky.cz/docs/clanky/dokumenty/8984/manual-socialniho-pracovnika.pdf>, s. 22

podle rozhodovací a výkladové praxe a vycházejí především z mezinárodních smluv. Nová úprava opatrovnictví přináší rozsáhlejší právní rámec pravidel pro výběr opatrovníků a stanovení rozsahu jejich práv a povinností. Opatrovníkem by měla být fyzická osoba, která se jmenováním souhlasí a zároveň splňuje podmínky pro výkon opatrovnické funkce. Takovou osobou bude primárně někdo z příbuzných opatrovance, včetně osob sešvagřených a blízkých, anebo jiná vhodná osoba, např. i osoba právnická. V případě, že soud nenalezne žádnou vhodnou osobu, bez průtahů ustanoví veřejného opatrovníka, tedy obec, ve které má opatrovanec bydliště (více o veřejném opatrovníkovi v kapitole 10.). Soud je při výběru osoby opatrovníka vázán tzv. předběžným prohlášením, ve kterém opatrovanec, který očekává budoucí omezení své způsobilosti právně jednat, projeví svou vůli a požadavek na osobu, která by měla být jmenována jeho opatrovníkem. V případě, že člověk žádnou osobu v předběžném prohlášení nenavrhne, soud jmenuje opatrovníka dle vlastního uvážení, zpravidla však osobu příbuznou či jinak opatrovanci blízkou. Podmínkou je, že taková osoba musí osvědčit vážný a dlouhodobý zájem o osobu opatrovance, a musí být schopna takového projevu i v budoucnosti. Opatrovníkem nelze jmenovat osobu, která je sama omezena na způsobilosti právně jednat nebo osobu, jejíž zájmy jsou v rozporu se zájmy opatrovance. Dále funkci opatrovníka nemůže vykonávat provozovatel zařízení, které opatrovanci poskytuje služby či je v takovém zařízení opatrovanec ubytovaný, nebo osoba na takovém zařízení závislá. Opatrovanec má možnost mít více opatrovníků, např. opatrovníka pro osobní záležitosti, tedy opatrovníka osoby a opatrovníka pro správu jmění nebo jeho části. V případech, kdy je jmenováno opatrovníků více, tak pouze opatrovník osoby může zastupovat opatrovance před soudem, a to i u řízení týkající se správy jmění.⁷⁴

7.1 Povinnosti opatrovníka

Mezi povinnosti opatrovníka člověka řadíme, podle Nového občanského zákoníku, náležité udržování pravidelného spojení s opatrovancem, a to

⁷⁴ Neubertová, Lucie, *Osoba opatrovníka podle nového občanského zákoníku* [online]. Copyright © [cit. 09.03.2021]. Dostupné z: https://www.apsscr.cz/ckfinder/userfiles/files/SS%2010-2013%20final%20s_30-31.pdf

v potřebném rozsahu a vhodným způsobem, náležitě projevování skutečného zájmu o opatrovance, naplňování opatrovancových práv a ochranu jeho zájmů nebo zdravotního stavu. Opatrovník také dbá na to, je-li to možné, aby opatrovancův život odpovídal jeho představám a přáním, a aby způsob jeho života nebyl v rozporu s jeho schopnostmi.⁷⁵

Opatrovník je také povinen, spravuje-li jmění opatrovance, vyhotovit do dvou měsíců soupis spravovaného jmění a doručit jej soudu, opatrovnické radě a opatrovanci. Poté musí každoročně, do 30. června vyhotovit vyúčtování správy jmění nebo na návrh rady či rozhodnutí soudu vyhotovit mimořádné vyúčtování.⁷⁶

Podle průvodce opatrovnictvím, zpracovaným příspěvkovou organizací Domov u rybníka, jsou povinnosti opatrovníka ještě rozsáhlejší. Řadí se zde do nich např. následující povinnosti: povinnost předložit orgánům a institucím, s nimiž v zájmu opatrovance jedná, listinu opatrovníka, povinnost znát sociální vazby opatrovance, tedy musí být v kontaktu s rodinou opatrovance, jeho kamarády a popřípadě spolupracovníky, je povinen se seznámit se všemi skutečnostmi, které ovlivňují život opatrovance, např. jestli má opatrovanec dluhy, je povinen zajistit opatrovanci osobní doklady a dbá na zajištění jeho sociálních potřeb, jako jsou sociální služby nebo bydlení.⁷⁷

7.2 Odpovědnost opatrovníka za výkon své činnosti

Odpovědnost opatrovníka není NOZ speciálně upravena, dříve byla známa alespoň ustanovení o kontrole opatrovníka, která byla obsažena v Občanském soudním řádu, ta byla ovšem novelizací zrušena. To lze považovat, vzhledem k rozšířenosti tohoto institutu, za deficit v českém právním řádu. Pro bližší specifikaci odpovědnosti za činnost opatrovníka je nutno nahlédnout do obecných ustanovení o porušení dobrých mravů a porušení zákona a dále následné povinnosti

⁷⁵ § 466, Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník

⁷⁶ § 485, Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník

⁷⁷ Domov u rybníka Víceměřice, *Průvodce opatrovnictvím* [online]. Copyright © [cit. 20.03.2021]. Dostupné z: https://www.domovurybnika.cz/e_download.php?file=data/multipage/editor/editor-12-102-cs_1.pdf&original=Opatrovnictv%C3%AD-info-.pdf

uhrazení škody nebo nemajetkové újmy. Vzhledem k právní úpravě povinností a omezení opatrovníka (viz. Kapitoly 7.2. a 7.3.) bude opatrovník odpovídat právě za zanedbání těchto povinností nebo porušení jeho omezení.

Opatrovník je povinen případnou škodu, vzniklou opatrovanci, nahradit primárně uvedením do předešlého stavu. Není-li pak toto možné nebo pokud tak žádá opatrovanec, nahradí opatrovník škodu v penězích. Nemajetkovou újmu opatrovník odčiní přiměřeným zadostiučiněním poskytnutým v penězích, nebo jiným způsobem, který bude skutečný a dostatečně účinný.⁷⁸

7.3 Omezení opatrovníka

Z ustanovení NOZ plyne, že opatrovník může být ve své činnosti omezen dvěma způsoby. V některých rozhodnutí je omezen neudělením souhlasu soudem a pokud je zřízena opatrovnická rada, tak může být omezen i neuděleným souhlasem rady. Soud i opatrovnická rada si může vyhradit i další rozhodnutí o omezení než ta, která jim vyhrazuje NOZ.

Bez souhlasu soudu nesmí opatrovník vyslovit souhlas se změnou osobního stavu opatrovance. Dále v případě, že opatrovník spravuje jmění opatrovance, nesmí bez souhlasu soudu zavázat opatrovance k plnění k některému z členů opatrovnické rady nebo osobě jemu blízké, nabýt pro opatrovance nemovitou věc, anebo jeho nemovitou věc zcizit nebo zatížit (platí i pro podíly na nemovité věci), nabýt pro opatrovance obchodní závod, anebo ho zcizit nebo zatížit (platí i pro podíly na obchodnímu závodu), uzavřít za opatrovance smlouvu, která by ho zavazovala k trvajícimu nebo opakovanému plnění na dobu delší než jsou tři roky, odmítnou dědictví nebo jiné plnění z pozůstalosti, zavázat opatrovance k bezúplatnému plnění jiné osobě (to neplatí v případě daru v přiměřeném rozsahu a k obvyklé příležitosti, pokud opatrovanec s darováním byl schopen dát souhlas).⁷⁹

⁷⁸ § 2951, Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník

⁷⁹ § 438, Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník

Souhlas soudu bude opatrovník potřebovat i v případě nakládání s majetkem opatrovance, jedná-li se o nabytí nebo zcizení majetku, jehož hodnota převyšuje částku pětinasobku životního minima⁸⁰ podle zákona č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, dále o nabytí nebo zcizení majetku, jehož hodnota převyšuje polovinu opatrovanceva majetku (to neplatí pokud polovina jeho majetku představuje nepatrnou hodnotu a nejedná se o věc zvláštní obliby) a o přijetí nebo poskytnutí půjčky, úvěru anebo jistoty v hodnotě převyšující pětinasobek životního minima nebo polovinu opatrovanceva majetku.⁸¹

Bez souhlasu opatrovnické rady, je-li ustanovená, pak opatrovník nesmí rozhodnout o změně bydliště opatrovance, jeho umístění do uzavřeného ústavu nebo podobného zařízení nebo rozhodnout o zásahu do integrity opatrovance (výjimkou zde může být zákrok bez vážných důsledků). V případě, že opatrovník nakládá s majetkem opatrovance, nesmí bez souhlasu opatrovnické rady rozhodnout o nabytí nebo zcizení majetku jehož hodnota přesahuje stonásobek životního minima nebo jednu třetinu opatrovanceva majetku (pokud tato třetina není hodnotou nepatrnou) anebo přijmout či poskytnout zápůjčku, úvěr nebo jistotu v hodnotě přesahující stonásobek životního minima jednotlivce nebo třetinu opatrovanceva majetku.⁸²

Opatrovník dle zákonné dikce dále nemůže za opatrovance jednat v záležitostech, které se týkají vzniku a zániku manželství, výkonu rodičovských práv a povinností, nesmí rozhodovat o vydědění a o pořízení pro případ smrti.⁸³

7.4 Kontrola nad výkonem činnosti opatrovníka

Mezi vykonavatele kontroly nad činností opatrovníka řadíme primárně okresní soudy, které podle zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních dohlíží na to, zda opatrovník řádně plní své povinnosti a případně může učinit

⁸⁰ Životní minimum jednotlivce pro rok 2021 činí 3 860 Kč., § 2, Zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu

⁸¹ § 438, Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník

⁸² § 480, Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník

⁸³ § 458, Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník

vhodná opatření.⁸⁴ Dalšími orgány s kontrolní působností jsou krajské úřady, opatrovnické rady, veřejný ochránce práv a správní úřady.⁸⁵

Kontrola soudní

Okresní soud, vzhledem k tomu, že je to právě on, kdo opatrovníka jmenuje, patří bezpochyby k nejvýznamnějšímu typu kontroly. Soudní kontrola spočívá především v povinnostech opatrovníka předkládat soudu roční zprávu o své činnosti a soupis jmění opatrovance.

Roční zpráva by měla obsahovat popis, jak opatrovník svou funkci vykonává, jak nakládá s příjmy a s majetkem opatrovance, zda se opatrovanec nachází v nějakém ústavu, v jakém prostředí opatrovanec žije, jaký je jeho zdravotní stav a další důležité informace. V případě negativního zjištění v průběhu kontroly soud opatrovníka vyzve k nápravě a v případě závažného pochybení může rozhodnout o jeho výměně. Další kontrolní činnost spočívá ve schvalování neběžných právních jednání nebo v žádostech o podání mimořádné zprávy týkající se složitých právních jednání, které opatrovník za opatrovance činí.⁸⁶

Kontrola ze strany krajských úřadů

Kontrola ze strany krajských úřadů vychází z právní dikce zákona č. 129/200 Sb., o krajích. Krajský úřad provádí kontrolu přenesené působnosti obce, která vystupuje jako veřejný opatrovník.⁸⁷

Kontrola krajských úřadů je zaměřena na dodržování zákonů a jiných právních předpisů, na postupy, komunikaci i koordinaci činností veřejných opatrovníků z hlediska zajišťování sociálních služeb, sociální práce a poradenství, sjednocování výkonu funkce a postupů veřejného opatrovníka. Dále kontroluje, zda nedochází ke kolizi zájmů opatrovance s opatrovníkem a také např. způsoby řešení

⁸⁴ § 48, Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních

⁸⁵ ČTVRTLÍKOVÁ, Veronika, Lubica JURÍČKOVÁ, Nikola BOUCHALOVÁ a Edita HUDÍKOVÁ. Veřejné opatrovnictví: praktický průvodce a rádce úředníka. Praha: Ministerstvo vnitra České republiky, 2019. ISBN 978-80-7616-053-8., s. 30

⁸⁶ ČTVRTLÍKOVÁ, Veronika, Lubica JURÍČKOVÁ, Nikola BOUCHALOVÁ a Edita HUDÍKOVÁ. Veřejné opatrovnictví: praktický průvodce a rádce úředníka. Praha: Ministerstvo vnitra České republiky, 2019. ISBN 978-80-7616-053-8., s. 30

⁸⁷ § 67, Zákon č. 129/2000 Sb., o krajích (krajské zřízení)

problematických situací mezi obcí a opatrovancem. O kontrole se pak vyhotovuje písemný protokol, proti kterému lze do patnácti dnů podat námitky a jehož obsah se sděluje tajemníkovi úřadu či starostovi obce. Obsahem protokolu je popis výkonu veřejného opatrovnictví za období stanovené kontrolou, doporučení pro odstranění zjištěných nedostatků a důkazy o nich.⁸⁸

Kontrola ze strany opatrovnické rady

Smysl kontroly ze strany opatrovnické rady vyplývá z omezení opatrovníka na souhlas rady k jeho určitým právním jednáním (kapitola 5.3.). Opatrovnická rada svou kontrolou hájí zájmy, práva a přání opatrovance a sama k naplňování opatrovancových práv a vůle přispívá.

Kontrola ze strany veřejného ochránce práv

Hlavním úkolem veřejného ochránce práv je zabývat se stížnostmi na výkon veřejného opatrovnictví a šetření z vlastní iniciativy. Stížnost, která splňuje všechny zákonem stanovené předpoklady, může podat kdokoliv a veřejný ochránce práv je povinen se takovou stížností zabývat. V případě, že v té dané věci zahájí šetření, je veřejný opatrovník povinen poskytnout součinnost a možnost nahlídnout do spisové dokumentace. Mezi nejčastější nedostatky, které veřejný ochránce práv řeší, patří zajištění vhodného ubytování opatrovance, přemístění opatrovance ze svého prostředí do sociálního bydlení, rozhodování za opatrovance nebo nečinnost opatrovníka při uhrazení opatrovancova dluhu.⁸⁹

⁸⁸ ČTVRTLÍKOVÁ, Veronika, Lubica JURÍČKOVÁ, Nikola BOUCHALOVÁ a Edita HUDÍKOVÁ. Veřejné opatrovnictví: praktický průvodce a rádce úředníka. Praha: Ministerstvo vnitra České republiky, 2019. ISBN 978-80-7616-053-8., s. 31-32

⁸⁹ ČTVRTLÍKOVÁ, Veronika, Lubica JURÍČKOVÁ, Nikola BOUCHALOVÁ a Edita HUDÍKOVÁ. Veřejné opatrovnictví: praktický průvodce a rádce úředníka. Praha: Ministerstvo vnitra České republiky, 2019. ISBN 978-80-7616-053-8., s. 31-32

7.5 Odměna opatrovníka

Rozdíl v odměnách za výkon opatrovnickví lze spatřovat mezi opatrovníky soukromými a veřejnými, a dále mezi opatrovníky pro život a opatrovníky jejichž činností je správa jmění.

Veřejnému opatrovníku, tedy obci vykonávající funkci opatrovníka v rámci správní činnosti v přenesené působnosti, poskytuje finanční prostředky na výkon této agendy stát.⁹⁰

V případě soukromého opatrovníka nelze odměnu za zastoupení požadovat, zákonné ustanovení však nevyklučuje nahrazení nutných výdajů opatrovníka vynaložených v souvislosti s opatrovnickvím. Jinak to bude v případě opatrovnickví v rámci správy jmění. Výši odměny za správu jmění stanoví soud, a to s přihlédnutím k hodnotě spravovaného majetku, nákladům správy, výnosům a pracovní i časové náročnosti. Skutečnost, že opatrovnickví pro život není za úhradu, můžeme považovat za slabé místo právní úpravy, jelikož takové opatrovnickví je odborně i časově náročné.⁹¹

7.6 Pojištění opatrovníka

Za určitých okolností, např. správy jmění většího rozsahu, může soud opatrovníkovi uložit povinnost dostatečně se pojistit pro případ, že by výkonem své funkce způsobil opatrovanci či třetím osobám škodu. Tuto povinnost lze považovat za podstatnou, avšak chybí bližší právní úprava, např. není upraven rozsah pojištění, konkrétní situace pojištění nebo kdo nese náklady na pojištění.⁹² Tyto otázky jsou ponechány výkladu soudu, který pojistnou povinnost ukládá.

⁹⁰ Plzeňský kraj. *Veřejné opatrovnickví* [online]. Copyright © [cit. 19.03.2021]. Dostupné z: <https://www.plzensky-kraj.cz/clanek/verejne-opatrovnickvi>

⁹¹ ČEBIŠOVÁ, Radka a kol., *Dobrá praxe opatrovnickví a poskytování podpory při právních úkonech a při rozhodování* [online]. Copyright © [cit. 26.02.2021]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/954010/manual_opatrovnickvi.pdf/048c98e3-d201-dc8d-c5d4-2ffb66f4fcc s. 26

⁹² DÁVID, Radovan, HRDLIČKA, Miloslav. § 465 [Jmenování opatrovníka, povinnost opatrovníka pojistit se]. In: Lavický, P. a kol.: *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654)*. Komentář. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2014., s. 1699

7.7 Zánik funkce opatrovníka

Odborná literatura uvádí dva typy zániku funkce opatrovníka. Prvním typem je zánik absolutní, nastávající tehdy, pokud odpadnou důvody pro ustanovení opatrovníka (více kapitola 4.3.). Absolutní zánik funkce nastává ze zákona a není tedy potřeba, aby o tom bylo rozhodnuto soudem. Druhým typem je relativní zánik funkce opatrovníka, který lze definovat zaniknutím funkce konkrétního opatrovníka a stále trvající potřebou opatrovnictví. O zániku funkce při druhém typu rozhoduje soud, s výjimkou, kdy opatrovník zemře.⁹³

Funkci opatrovníka může odvoláním zrušit soud, činí tak na návrh opatrovníka či z vlastní iniciativy v případě porušení opatrovnických povinností. Nastane-li taková situace, pak musí soud opatrovanci jmenovat opatrovníka nového.⁹⁴

Ze zákonného ustanovení také lze vydedukovat, že opatrovník ztratí svou funkci v případě ztráty způsobilosti ji vykonávat, například se stane sám nesvéprávnou osobou.

Pokud je opatrovník jmenován k určitému právnímu jednání zanikne jeho funkce po naplnění tohoto jednání. Soud opatrovníka sprostí funkce i v případě netrvá-li dále potřeba, která vedla k jeho jmenování, např. nabytí plné svéprávnosti opatrovance nebo po uplynutí doby, na kterou byl opatrovník jmenován.⁹⁵

⁹³ MELZER, Filip. *Občanský zákoník: velký komentář*. Praha: Leges, 2013-. Komentátor. ISBN 978-80-7502-004-8., s. 1851-1852

⁹⁴ § 463, Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník

⁹⁵ § 947, Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník

8. Opatrovnická rada

Opatrovnická rada je speciální orgán, který dbá na ochranu práv a zájmů opatrovance. Je složená z nejbližších osob zastoupeného a jejím úkolem je také doplnit a vyvážit činnost opatrovníka.⁹⁶

8.1 Vznik opatrovnické rady

Opatrovnická rada může být ustanovena pouze za předpokladu, že byl ustanoven opatrovník a na žádost opatrovance nebo osoby jeho blízké. Po obdržení žádosti musí opatrovník do třiceti dnů svolat ke schůzi, jejímž účelem je zvolení rady, osoby blízké opatrovanci, přátelé a opatrovance. Každá z přítomných osob, kromě opatrovance a opatrovníka, má v hlasování o zvolení členů rady po jednom hlasu. V případě, že schůze nebyla svolána nebo se z jiného důvodu nekonala, popřípadě nedošlo ke zvolení opatrovnické rady, schůzi svolá i bez návrhu soud. Pro zvolení opatrovnické rady je potřeba, aby se schůze zúčastnilo alespoň pět osob z okruhu osob blízkých opatrovanci či jeho přátel, a to i bez podmínky pozvání.⁹⁷

Přítomní schůze určí zapisovatele, který o volbě členů vyhotoví zápis. Z něho musí být zřejmý čas schůze, kdo byl jejím účastníkem a kdo zapisovatelem, kdo byl zvolen členem opatrovnické rady a kdo náhradníkem a kolik hlasů získali. Pokud by někdo vznesl protesty ohledně průběhu jednání, musí být zaznamenány a jsou součástí zápisu. Zápis se následně doručí soudu, který opatrovníka jmenoval a samozřejmě opatrovníku samotnému.⁹⁸

Soud může rozhodnout o neplatnosti volby člena v případě, pokud je během volby prosušen zákon a opatrovanci hrozí újma. Zároveň musí vyhlásit bez

⁹⁶ Ministerstvo vnitra České republiky, *Základní informace pro obce jako veřejné opatrovníka*, [online]. Copyright © [cit. 29.03.2021]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/soubor/zakladni-informace-pro-obce-jako-verejne-opatrovniky-publikace-byla-vydana-v-roce-2016.aspx>

⁹⁷ § 472, Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník

⁹⁸ § 475, Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník

zbytečného odkladu volbu novou. Jedná tak na základě návrhu opatrovníka nebo jiné osoby oprávněné účastnit se schůze, ale i z vlastní iniciativy.⁹⁹

8.2 Složení opatrovnické rady

Opatrovnická rada musí mít pro svou existenci alespoň tři členy. Členem může být pouze osoba, jejíž zájmy nejsou v rozporu se zájmy opatrovance, a která projevuje a je schopna projevovat i do budoucna vážný zájem o osobu opatrovance. Samotný opatrovník členem rady být nemůže.¹⁰⁰

Člen rady je volen na dobu neurčitou a může ze své funkce kdykoliv odstoupit. Soud je oprávněn, i z vlastní iniciativy, člena opatrovnické rady pro závažné nebo opakované porušení povinností, ztráty zájmu o osobu opatrovance nebo pro rozpor zájmů odvolat. Návrh může podat také opatrovník a osoba, která je oprávněna účastnit se schůze. Po odvolání musí proběhnout volba nová.¹⁰¹

8.3 Činnost opatrovnické rady

Opatrovnická rada je usnášení schopná, pokud je přítomna alespoň většina členů. V případě, že má pouze tři členy, musí být přítomni všichni. Rozhodnutí ze zasedání opatrovnická rada přijímá většinou hlasů všech přítomných členů.¹⁰²

Zasedání rady se uskutečňuje na svolání jejího předsedy, opatrovníka nebo jakéhokoliv jiného člena rady, a to minimálně jednou za rok. Další možností svolání je soudní cestou, a to na návrh osoby, která má vážný prokazatelný zájem o opatrovance nebo bez takového návrhu. Na zasedání musí opatrovnická rada pozvat opatrovníka i opatrovance. Zápis ze zasedání, který je doručován opatrovníkovi a

⁹⁹ § 476, Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník

¹⁰⁰ § 473, Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník

¹⁰¹ § 477, Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník

¹⁰² § 474, Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník

soudu, který ho jmenoval, uvádí, kdy se zasedání konalo, účastníky zasedání a přijatá rozhodnutí.¹⁰³

Rada na svém pravidelném zasedání projednává zprávy opatrovníka o jeho činnosti, komentuje soupis jmění opatrovance a vyúčtování jeho správy, projednává odměnu opatrovníka za správu jmění. Proti rozhodnutí rady lze do patnácti dnů navrhnout soudu, aby rozhodnutí zrušil a nahradil. Mezi nejvýznamnější pravomoc opatrovnické rady patří udílení souhlasu k činnosti opatrovníka (viz. Kapitola 7.3.), kterým uvádí směr opatrovnictví a zároveň provádí jeho kontrolu.¹⁰⁴

9. Opatrovnictví osob s duševní poruchou

Duševní porucha může být jedním z důvodů pro omezení svéprávnosti a následné jmenování opatrovníka. Z tabulky č. 2 vyplývá, že právě omezení svéprávnosti je nejčastějším důvodem pro jmenování opatrovníka zletilé osoby. Pro tento případ platí obecná ustavení o opatrovnictví NOZ.

9.1 Duševní porucha

Samotný NOZ pojem duševní porucha nikterak nevymezuje. Definici duševní poruchy vymezují odborné publikace a Trestní zákoník (*Zákon č. 40/2009 Sb.*). Trestní zákoník za duševní poruchu považuje duševní onemocnění, hlubokou poruchu vědomí, mentální retardaci, těžkou asociální poruchu osobnosti nebo jinou těžkou duševní a sexuální odchylku.¹⁰⁵

¹⁰³ § 478, Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník

¹⁰⁴ § 479-481, Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník

¹⁰⁵ § 123, Zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník

Matoušek definuje duševní poruchu jako nemoc, která zasahuje psychiku člověka a jeho psychické procesy, jako je vnímání, myšlení, motivace, emoce, vůle, vnímání vlastního těla, sociální fungování a duchovní rozměr.¹⁰⁶

Podle Světové zdravotnické organizace představuje duševní porucha definovaný soubor znaků, které způsobují ztrátu pracovní schopnosti nebo sociálního postavení. Duševně nemocné osoby pak nejsou v době projevu poruchy schopny adekvátně sociálně fungovat podle všeobecně akceptovaných norem svého sociokulturního prostředí.¹⁰⁷

Přesnou klasifikaci duševních onemocnění a behaviorálních poruch předkládá Mezinárodní klasifikace nemocí (*MKN-10*):

- Organické duševní poruchy včetně symptomatických
- Poruchy duševní a poruchy chování způsobené užíváním psychoaktivních látek
- Schizofrenie, poruchy schizotypální a poruchy s bludy
- Afektivní poruchy (*poruchy nálad*)
- Neurotické, stresové a somatoformní poruchy
- Syndromy poruch chování, spojené s fyziologickými poruchami a somatickými faktory
- Poruchy osobnosti a chování u dospělých
- Mentální retardace
- Poruchy psychického vývoje
- Poruchy chování a emocí s obvyklým nástupem v dětství a v dospívání
- Neurčité duševní poruchy¹⁰⁸

¹⁰⁶ MATOUŠEK, Oldřich, KŘIŠŤAN, Alois, ed. Encyklopedie sociální práce. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0366-7., s. 400

¹⁰⁷ HÖSCHL, Cyril. *Psychiatrie pro praktické lékaře*. Jinočany: H & H, 1996. Knižnice praktického lékaře (H & H). ISBN 80-85787-96-2., s. 3-4

¹⁰⁸ MKN-10: mezinárodní statistická klasifikace nemocí a přidružených zdravotních problémů: desátá revize: obsahová aktualizace k 1.1.2018. Praha: Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR, 2018. ISBN 978-80-7472-168-7., s. 191

9.2 Rozhodnutí o omezení svéprávnost vzhledem k duševní poruše

Samotná existence duševní poruchy nutně neznamená neschopnost člověka samostatně se rozhodovat, a tedy omezení svéprávnosti. Proto je důležitý proces posuzování způsobilosti člověka, který je založený na znaleckém dokazování, a především na soudním rozhodnutí. Při rozhodování o mezení svéprávnosti je důležité, aby osoba, která má být na svéprávnosti omezena, měla již pro toto řízení opatrovníka a zároveň aby byla sama řízení zúčastněna.¹⁰⁹ Soud je dále vázán názorem člověka, o jehož svéprávnosti rozhoduje. Ke správnému zjištění jeho názoru musí vyvinout potřebné úsilí.¹¹⁰

V rámci řízení o omezení svéprávnosti soud zjišťuje osobní a majetkové poměry vyšetřované osoby, její chování v každodenním životě, způsob její péče o potřeby vlastní a své rodiny, hospodaření s finančními prostředky a také její chování na pracovišti. Součástí řízení je zadání znaleckého posudku, vypracovaného psychiatrem. Znalecký posudek určuje, zda osoba trpí nepřechodnou duševní poruchou. O omezení svéprávnosti soud rozhodne pouze za předpokladu, že nepřechodná duševní porucha způsobuje neschopnost právně jednat, osobě v případě neomezení svéprávnosti hrozí závažná újma a současně nepostačuje mírnější a méně omezující opatření¹¹¹ (*např. nápomoc při rozhodování či zastoupení členem domácnosti*).

10. Opatrovnictví mladistvých

Mladiství patří do okruhu osob, které potřebují pro ochranu svých práv a zájmů opatrovníka. Nasvědčuje tomu jejich zranitelnost v závislosti na rozumové vyspělosti. Neschopnost mladistvých rozpoznat své nejlepší zájmy není jediným

¹⁰⁹ MAREČKOVÁ, Jana a Maroš MATIAŠKO. *Člověk s duševním postižením a jeho právní jednání: otázka opatrovnictví dospělých*. Praha: Linde, 2010. Praktická právnícká příručka. ISBN 978-80-7201-801-7., s. 63-64

¹¹⁰ § 56, Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník

¹¹¹ ČUHELOVÁ, Kateřina. § 55 [Předpoklady omezení]. In: Lavický, P. a kol.: *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654)*. Komentář. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2014, s. 273

důvodem pro jmenování opatrovníka, dále je to fakt, že mladiství do osmnáctého roku života nejsou plně svéprávní, tedy plně způsobilý k právním úkonům.

Účel opatrovnictví mladistvých lze spatřovat v náhradní právní ochraně zájmů a práv dítěte v případě, že dítě takovou ochranu postrádá. Na rozdíl od poručníka, který přebírá rodičovskou odpovědnost, opatrovník vykonává jen některá práva a povinnosti rodičů. Mladistvého tedy např. zastupuje v právních záležitostech nebo spravuje jeho jmění.¹¹²

Práva a povinnosti opatrovníka jsou vymezeny soudem vzhledem k určité situaci. Z toho vyplývá, že opatrovníka nelze považovat za zákonného zástupce a opatrovnictví není statusovým institutem. Přesto jsou práva a povinnosti opatrovníka obdobné právům a povinnostem zákonného zástupce a současně jsou přiměřeně použita zákonná ustanovení o poručenství, poručenci a poručníkovi.¹¹³

Následující tabulka popisuje počet jmenovaných opatrovníků nezletilým osobám v České republice za jednotlivé roky. Nejvíce opatrovníků bylo nezletilým osobám jmenováno v roce 2018, nejméně pak v roce 2019. Nejčastěji se jmenuje opatrovník kolizní, nejméně jmenovaný je naopak opatrovník pro správu jmění dítěte.

Tabulka č. 6: počet jmenovaných opatrovníků nezletilým osobám v ČR za rok

	2015	2016	2017	2018	2019
Opatrovník	218	234	257	240	210
Kolizní opatrovník	321	384	421	434	328
Opatrovník pro správu jmění	110	127	101	88	109
Celkem	649	745	779	762	647

Zdroj: Justice, statistika a výkaznictví [online]. Copyright © [cit. 23.02.2021]. Dostupné z:

<https://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>; kód SL: S-SL – Statistický list O

¹¹² ZUKLÍNOVÁ, M., DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., a kol.: Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7478-937-3., s. 144

¹¹³ ZUKLÍNOVÁ, M., DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., a kol.: Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7478-937-3., s. 144

10.1 Nejlepší zájem dítěte

S pojmem nejlepší zájem dítěte pracuje Úmluva o právech dítěte OSN z roku 1989, podle které má být tento zájem primárním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí, ať už tuto činnost vykonávají soukromé či veřejné osoby. Samotný pojem je těžko definovatelný, tzv. právně neurčitý. Jediným omezeným řešením je obecná definice, která vychází z provázanosti zájmů dětí s normami skupiny, etnika a kultury, v níž děti žijí.¹¹⁴

Všeobecný komentář k Úmluvě o právech dítěte definuje posuzování a určování nejlepšího zájmu takto: *„jedná se o jedinečnou činnost, jež by měla být prováděna v každém jednotlivém případě, ve světle konkrétních okolností každého dítěte. Tyto okolnosti souvisejí s individuálními vlastnostmi každého daného dítěte, jako je jeho věk, pohlaví, úroveň vyspělosti, zkušenosti, příslušnost k menšinové skupině, fyzické, smyslové či mentální postižení, stejně jako sociální a kulturní prostředí, ve kterém se dítě nachází, jako je přítomnost či absence rodičů, zda s nimi dítě žije; kvalita vztahů mezi dítětem a jeho příbuzným či vychovateli; bezpečnost prostředí; existence jiné kvalitní alternativy dostupné v rodině, širší rodině či u opatrovníků atd.“*¹¹⁵

Podle výkladu MŠMT z mezinárodních smluv vyplývá, že nejlepším zájmem dítěte se rozumí především *„možnost dítěte za účelem svého plného a harmonického rozvoje osobnosti a schopností vyrůstat v rodinném prostředí a v atmosféře štěstí, lásky a porozumění, a to přednostně v péči své původní rodiny“*.¹¹⁶

Národní akční plán k transformaci a sjednocení systému péče o ohrožené děti na období 2009 až 2011 definoval nejlepší zájem dítěte jako *„takový stav, kdy je zachována životní úroveň a podmínky, nezbytné pro jeho zdravý tělesný, duševní, duchovní, mravní a sociální rozvoj a je chráněno právo dítěte na plný a harmonický rozvoj jeho osobnosti a schopností, plnohodnotné dětství a osobní potenciál dítěte*

¹¹⁴ MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ. *Státní orgány sociálněprávní ochrany dětí: dobrá praxe z pohledu rodin a pracovníků*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2016. ISBN 978-80-246-3336-7., s. 13

¹¹⁵ *Úmluva o právech dítěte a související dokumenty*. [Praha]: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2016. ISBN 978-80-7421-120-1., s. 124

¹¹⁶ Ministerstvo mládeže a tělovýchovy, *Nejlepší zájem dítěte* [online]. Copyright © [cit. 19.03.2021]. Dostupné z: http://www.msmt.cz/file/1561_1_1/

je plně vyvinut v rámci rodiny, cizí péče a podpora je dítěti poskytována jen v nezbytně nutné míře“.¹¹⁷

Z ustanovení NOZ můžeme vyvodit kritéria pro rozhodnutí o nejlepším zájmu dítěte při svěřením dítěte do péče soudem. Bere se ohled na osobnost dítěte, zejména na jeho vlohy a schopnosti, životní poměry rodičů, citovou orientaci a zázemí dítěte, na výchovné schopnosti obou rodičů, prostředí, kde by dítě mělo žít a citové vazby dítěte k dalším příbuzným i nepříbuzným osobám, především k sourozencům a prarodičům.¹¹⁸

Pokud je dítě způsobilé svůj názor vyjádřit, má se k němu při rozhodování přihlížet. Stinná stránka českého právního řádu ČR a judikatury zde spočívá v tom, že jasně neříká, kdy je dítě způsobilé k vyjádření svého názoru. Při rozhodování o dítěti je významné, kromě jeho názoru, zachování identity dítěte, rodinných vztahů a prostředí, zajištění péče, ochrany a bezpečí, zajištění jeho vzdělání a podpora jeho zdraví.¹¹⁹

10.2 Důvody jmenování opatrovníka

Zákonná úprava uvádí čtyři důvody, kdy soud musí jmenovat dítěti opatrovníka. Mezi tyto důvody patří hrozba střetu zájmů dítěte a další osoby nebo osob, nedostatečné hájení zájmů dítěte ze strany zákonného zástupce, stanoví-li tak zákon a tzv. další důvody.¹²⁰

Hrozba střetu zájmů dítěte a další osoby

Primárně disponují právem i povinností zastupovat dítě při právním jednáním, ke kterým není způsobilé, rodiče. To však neplatí, jestliže by mohlo dojít

¹¹⁷ Ministerstvo práce a sociálních věcí, *Národní akční plán k transformaci a sjednocení systému péče pro ohrožené děti 2009–2011* [online]. Copyright © [cit. 02.03.2021]. Dostupné z: <https://www.databaze-strategie.cz/cz/mpsv/strategie/narodni-akcni-plan-k-transformaci-a-sjednoceni-systemu-pecce-o-ohrozene-deti-na-obdobi-2009-az-2011?typ=download>

¹¹⁸ § 907, Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník

¹¹⁹ MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ. *Státní orgány sociálněprávní ochrany dětí: dobrá praxe z pohledu rodin a pracovníků*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2016. ISBN 978-80-246-3336-7., s. 13

¹²⁰ § 943, Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník

ke střetu zájmů mezi dítětem a rodičem či mezi dětmi stejných rodičů. V takovém případě soud jmenuje kolizního opatrovníka.¹²¹

Kolizní opatrovník je jmenován v případech, kdy jsou zákonnými zástupci rodiče i poručník či jiný opatrovník. Pro jmenování kolizního opatrovníka stačí, aby střet zájmů potenciálně hrozil, nemusí tedy přímo nastat, tak je to i u opatrovnictví zletilých, ale nesvéprávných nebo osob neznámého pobytu.¹²²

Soud je povinen jmenovat kolizního opatrovníka tehdy, pokud rodiče nemohou zastupovat dítě v právních jednáních mezi nimi a nezletilými dětmi (*např. uzavření darovací či kupní smlouvy mezi dítětem a rodičem*). Dále pokud rodiče uzavírají smlouvu jménem dítěte s blízkým příbuzným nebo s manželem, a dále ve všech případech řízení péče soudu o nezletilé (řízení o popření nebo určení otcovství, řízení o pozůstalosti, osvojení atd.). Funkci kolizního opatrovníka zastává orgán sociálně-právní ochrany dětí (dále OSPOD) jako procesní zástupce nezletilého, a to pouze tehdy, pokud sám nemá postavení navrhovatele řízení. Naopak kolizní opatrovník nebude jmenován v případech, kdy se vede řízení s mladistvým o přiznání jeho svéprávnosti či o povolení uzavřít manželství, dále při souhlasu či odvolání souhlasu zákonného zástupce s výdělečnou činností mladistvého. Kolizní opatrovník není jmenován ani v situacích, kdy je nezletilý sám způsobilý k právnímu jednání, pokud je takové jednání přiměřené k jeho rozumové a volní vyspělosti.¹²³

Opatrovník je povinen před samotným právním jednáním, ke kterému byl jmenován, zjistit stanoviska rodiče, případně poručníka a je-li to možné a vhodné,

¹²¹ § 892, Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník

¹²² WESTPHALOVÁ, Lenka. § 943 [Druhy opatrovnictví]. In: HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka, HULMÁK, Milan, KORNEL, Martin, KOŽIAK, Jaromír, KYSELOVSKÁ, Tereza, PSUTKA, Jindřich, SEDLÁK, Petr, ŠOHAJDOVÁ, Lucia. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2020, s. 1094.

¹²³ WESTPHALOVÁ, Lenka. § 943 [Druhy opatrovnictví]. In: HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka, HULMÁK, Milan, KORNEL, Martin, KOŽIAK, Jaromír, KYSELOVSKÁ, Tereza, PSUTKA, Jindřich, SEDLÁK, Petr, ŠOHAJDOVÁ, Lucia. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2020, s. 1094.

tak i dítěte a dalších osob.¹²⁴ Tyto povinnosti se budou prolínat i do dalších, níže uvedených důvodů jmenování opatrovníka.

Nedostatečné hájení zájmů dítěte ze strany zákonného zástupce

Právní úprava pamatuje i na případy, kdy zákonný zástupce hájí zájmy dítěte nedostatečně, nebo je při hájení jeho zájmů nečinný. Nečinnost musí dosahovat takové intenzity, aby byly poškozovány zájmy dítěte (*např. v případě vyřizování zdravotních a školních záležitostí*). Nečinnost rodičů lze přisuzovat zejména subjektivním důvodům, které mohou být nezájem o dítě, neznalost nebo nedostatečná sociální orientace. V případě nezájmu rodiče o dítě by soud měl zvážit i další opatření, jako je zbavení nebo omezení rodičovské odpovědnosti. V praxi se pak nejčastěji setkáváme se jmenováním tímto druhem opatrovníka v případech pěstounské péče a ústavní výchovy, kdy je o dítě projevován zájem pouze formální.¹²⁵

Důvody *ex lege*

NOZ uvádí výčet zákonných důvodů, kdy je soud povinen jmenovat dítěti opatrovníka.

Prvním zákonným důvodem jmenování opatrovníka je omezení rodičovské odpovědnosti nebo omezení jejího výkonu. Pokud je takto omezen jeden rodič, bude rodičovskou odpovědnost v rámci omezení vykonávat druhý rodič. V případě, že jsou takto omezeni oba rodiče nebo má dítě rodiče pouze rodiče jednoho, bude výčet práv a povinností, které podléhají omezením, vykonávat opatrovník.¹²⁶

Druhým zákonným důvodem je jmenování opatrovníka v řízení o osvojení k udělení souhlasu za rodiče. Takové jmenování není obligatorní, vzhledem k tomu, že rodič má právo dát souhlas k osvojení, a to i když je starší šestnácti let a stále nenabyl plné svéprávnosti. Ke jmenování opatrovníka v řízení o osvojení k udělení

¹²⁴ § 946, Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník

¹²⁵ WESTPHALOVÁ, Lenka. § 943 [Druhy opatrovnictví]. In: HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka, HULMÁK, Milan, KORNEL, Martin, KOŽIAK, Jaromír, KYSELOVSKÁ, Tereza, PSUTKA, Jindřich, SEDLÁK, Petr, ŠOHAJDOVÁ, Lucia. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2020, s. 1094

¹²⁶ § 870, § 878, Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník

souhlasu za rodiče dojde v případě rozhodnutí soudu o tom, že k osvojení není potřeba souhlasu obou rodičů, dále v situacích, kdy byli oba rodiče zbaveni rodičovské odpovědnosti a práva dát souhlas k osvojení, ale také není-li rodič schopen volního projevu nebo ovládnout a rozpoznat následky vlastního chování, a pokud se rodič zdržuje na neznámém místě a nepodařilo se ho ani po pečlivé součinnosti s dalšími orgány vypátrat.¹²⁷

Dalším zákonným důvodem je jmenování opatrovníka v řízení o osvojení k udělení souhlasu za dítě. NOZ stanovuje hranici dvanácti let, od které je vyžadován osobní souhlas dítěte k osvojení. Dítě musí být během řízení řádně poučeno o důsledcích svého souhlasu. Opět existují výjimky, kdy dítě starší dvanácti let svůj souhlas dávat nebude, a to v situaci, kdy není schopno posoudit následky svého jednání, anebo pokud by bylo vyžádání jeho souhlasu v zásadním rozporu s jeho zájmy. Jestliže je dítě mladší dvanácti let, dává souhlas k osvojení jeho jménem opatrovník, kterým je vždy OSPOD. Před udělením souhlasu je OSPOD povinen provést šetření a zjistit všechny rozhodné skutečnosti o zájmech dítěte na osvojení. Soud může i dítě mladší dvanácti let, je-li to vhodné a možné s ohledem na jeho stupeň duševního vývoje, vyslechnout a vzít v potaz jeho vyjádření k věci.¹²⁸

Posledním důvodem jmenování opatrovníka ze zákona je správa jmění dítěte v důsledku prohlášení úpadku na majetek rodiče. Tomuto opatrovnickví se důkladněji diplomová práce věnuje v kapitole 13.5. (*Opatrovník pro správu jmění dítěte*).

¹²⁷ WESTPHALOVÁ, Lenka. § 943 [Druhy opatrovnickví]. In: HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka, HULMÁK, Milan, KORNEL, Martin, KOŽIAK, Jaromír, KYSELOVSKÁ, Tereza, PSUTKA, Jindřich, SEDLÁK, Petr, ŠOHAJDOVÁ, Lucia. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2020, s. 1094.

¹²⁸ WESTPHALOVÁ, Lenka. § 943 [Druhy opatrovnickví]. In: HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka, HULMÁK, Milan, KORNEL, Martin, KOŽIAK, Jaromír, KYSELOVSKÁ, Tereza, PSUTKA, Jindřich, SEDLÁK, Petr, ŠOHAJDOVÁ, Lucia. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2020, s. 1094.

Další důvody

Jedná se o další důvody jmenování opatrovníka (*tzv. příležitostného*), jehož posláním je hájit zájmy a práva dítěte. Důvody jsou spíše objektivního charakteru, jako např. dlouhodobá nemoc jediného rodiče dítěte, přes kterou není schopen vykonávat rodičovskou odpovědnost a zároveň není třeba její pozastavení.¹²⁹

Obecně lze říci, že soud jmenuje dítěti opatrovníka kdykoliv to jeho zájem vyžaduje. Tato obecná formulace je nezbytná s ohledem na to, že zákon není schopen předem upravit všechny možné situace, které mohou ohrozit zájem či práva určitého dítěte.¹³⁰

10.3 Osoba opatrovníka mladistvého

Opatrovníka jmenuje dítěti soud, a to neprodleně poté, kdy se dozví o důvodu jmenování. V rozhodnutí o jmenování opatrovníka soud uvede důvod jmenování, zda a jak je omezena funkce opatrovníka, práva a povinnosti opatrovníka, existenci právních jednání, ke kterým opatrovník potřebuje souhlas soudu, jakým způsobem se podávají zprávy soudu a úpravu náhrady nákladů a práva na odměnu.¹³¹

Soud by měl u výběru osoby opatrovníka zohlednit důvod a účel opatrovnictví. Budou tak kladeny jiné požadavky např. na opatrovníka, který by měl jménem dítěte udělit souhlas k osvojení a na opatrovníka pro správu jmění.¹³²

Vzhledem k tomu, že NOZ konkrétně nedefinuje požadavky na osobou opatrovníka, používá se analogicky úprava osoby poručníka. Opatrovník tedy musí

¹²⁹ WESTPHALOVÁ, Lenka. § 943 [Druhy opatrovnictví]. In: HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka, HULMÁK, Milan, KORNEL, Martin, KOŽIAK, Jaromír, KYSELOVSKÁ, Tereza, PSUTKA, Jindřich, SEDLÁK, Petr, ŠOHAJDOVÁ, Lucia. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2020, s. 1094.

¹³⁰ ZUKLÍNOVÁ, M., DVOŘÁK, j., ŠVESTKA, j., a kol.: Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7478-937-3., s. 145-146

¹³¹ § 945, Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník

¹³² ZUKLÍNOVÁ, M., DVOŘÁK, j., ŠVESTKA, j., a kol.: Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7478-937-3., s. 149

být osoba plně svéprávná, která svým způsobem života zaručuje, že je schopna řádně vykonávat funkci opatrovníka a její jmenování nesmí být v rozporu se zájmy dítěte.¹³³

Za situace, kdy se soudu nepodaří nalézt vhodnou fyzickou osobu do role opatrovníka, jmenuje soud opatrovníkem OSPOD, který funkci odmítnout nemůže.¹³⁴

Co je obsahem funkce opatrovníka vyplývá z důvodů jeho jmenování a z povinností, které mu zákon ukládá. Více se tato diplomová práce důvodům jmenování zabývá v kapitole 13.2.

10.4 Opatrovník pro správu jmění dítěte

Primárně mají povinnost spravovat jmění dítěte rodiče nebo poručník. Opatrovník pro správu jmění je soudem jmenován v případech, kdy je třeba zvláštní ochrany majetkových zájmů a práv a dítěte.¹³⁵

Zákonná úprava uvádí dva typy opatrovnictví jmění dítěte, a to buď jmenování opatrovníka pro správu jmění spolu s rodičem (*poručníka*) nebo namísto rodiče (*poručníka*)¹³⁶

Opatrovník bude jmenován namísto rodiče ve dvou případech. Prvním případem je omezení rodičovské odpovědnosti soudem, konkrétně omezení práva nebo jeho části, pečovat o jmění dítěte. Druhým případem je prohlášení konkursu na majetek rodiče nebo zastavení insolvenčního řízení pro nedostačující majetek rodičů. Pro oba případy platí podmínka, že nesmí být druhý rodič, který by o jmění pečovat mohl.¹³⁷

¹³³ § 932, Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník

¹³⁴ ZUKLÍNOVÁ, M., DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., a kol.: Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7478-937-3., s. 149

¹³⁵ § 896, § 928, § 948, Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník

¹³⁶ ZUKLÍNOVÁ, M., DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., a kol.: Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7478-937-3., s. 147

¹³⁷ § 878, § 901, Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník

Jmenování opatrovníka vedle rodiče nastane v situaci, kdy by mohly být ohroženy majetkové zájmy dítěte, a to i bez předešlého omezení rodičovské odpovědnosti v dané věci. Soud tak učiní zejména tehdy, pokud existují majetková práva více sourozenců či dítěte a rodiče. Rodiče jsou následně omezeni v právech a povinnostech pečovat o jmění a místo nich tato práva a povinnosti vykonává jmenovaný opatrovník.¹³⁸

Opatrovník pro správu jmění odpovídá za řádné plnění své funkce soudu a zároveň podléhá jeho stálému doзору. Při správě jmění postupuje s péčí řádného hospodáře a je mu zakázáno podstupovat nepřiměřená rizika. Pokud by tuto povinnost porušil, nahradí dítěti vzniklou škodu.¹³⁹

Soud spolu s rozhodnutím o jmenování opatrovníka vymezí rozsah spravovaného jmění a pravidla způsobu nakládání s jeho jednotlivými částmi, popřípadě nějaké způsoby nakládání zakáže. Dále soud určí, která právní jednání týkající se správy jmění podléhají jeho schválení. Absence soudem schváleného jednání opatrovníka má za následek jeho zdánlivost, což znamená, že se k takovému jednání nepřihlíží. Opatrovník je mimo jiné povinen soudu předkládat pravidelně zprávy a účty ze správy jmění, činí tak minimálně jednou za kalendářní rok.¹⁴⁰

Opatrovník pro správu jmění má právo na odměnu a na úhradu potřebných nákladů souvisejících se správou jmění dítěte. Náklady i odměna jsou hrazeny z výnosu jmění dítěte a v případě nedostatečného výnosu se hradí i z majetku dítěte. Odměnu opatrovníka, tedy její výši a dobu, za kterou má být stanovena, určí soud. Nárok na odměnu a úhradu potřebných nákladů nenáleží OSPOD, s ohledem na výkon funkce v rámci státní správy.¹⁴¹

Vzhledem k možné složité povaze, velkému rozsahu či rozmanitosti spravovaného jmění je vhodné, aby soud při výběru vhodného opatrovníka

¹³⁸ § 905, Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník

¹³⁹ ZUKLÍNOVÁ, M., DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., a kol.: Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7478-937-3., s. 148

¹⁴⁰ § 948, § 950, Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník

¹⁴¹ ZUKLÍNOVÁ, M., DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., a kol.: Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7478-937-3., s. 148

zohlednil jeho schopnosti a odborné znalosti. Lze tak do funkce opatrovníka jmění ustanovit daňového poradce, patentového zástupce či advokáta.¹⁴²

10.5 Zánik opatrovnictví a funkce opatrovníka pro mladistvé

Až na určité výjimky lze pro zjištění podmínek zániku opatrovnictví mladistvých a zániku funkce opatrovníka mladistvých, nahlédnout do právní úpravy poručenství.

Opatrovnictví tak zanikne v případě, nabude-li alespoň jeden z rodičů opatrovance rodičovskou odpovědnost či nabude-li schopnost ji vykonávat, anebo opatrovanec nabude svéprávnosti, popřípadě bude osvojen. Funkce opatrovníka zaniká společně se smrtí opatrovance. Dále může zbavit opatrovníka jeho funkce soud, a to na jeho žádost či na základě vlastního uvážení. Soud ovšem musí zbavit opatrovníka jeho funkce v případě, kdy se stal pro svou funkci nezpůsobilý, porušuje své opatrovnické povinnosti či existují jiné důvody ohrožující výkon opatrovnictví.¹⁴³

Pro zánik opatrovnictví nadále platí, že pokud byl opatrovník jmenován pro určitý právní úkon, zanikne funkce opatrovníka spolu s vykonáním tohoto úkonu nebo jestliže zanikla potřeba, pro kterou byl opatrovník jmenován. Například zastoupení dítěte při podpisu smlouvy zaniká podpisem a opatrovnictví v rámci řízení o osvojení zaniká rozhodnutím soudu o tomto osvojení.¹⁴⁴

¹⁴² ZUKLÍNOVÁ, M., DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., a kol.: Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7478-937-3., s. 148-149

¹⁴³ § 935-937, Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník

¹⁴⁴ ZUKLÍNOVÁ, M., DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., a kol.: Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7478-937-3., s. 149

11. Veřejné opatrovnictví

V okamžiku, kdy není možné jmenovat opatrovníkem fyzickou osobu, lze využít institutu veřejného opatrovnictví. Veřejné opatrovnictví lze charakterizovat jako poslední instanci opatrovnictví a je využíváné tehdy, pokud soudu činí problémy nalezení fyzické osoby, způsobilé opatrovnickou funkci zastávat. Opatrovníkem je v takové situaci obec, kdy pro výkon této funkce starosta obce určí konkrétního pracovníka. Obvykle je tímto způsobem pověřen pracovník sociálního odboru. Zásadně se opatrovníkem určí obec, kde má opatrovanec bydliště (*Tato zásada neplatila vždy, dříve byla za veřejného opatrovníka považována obec, kde měl opatrovanec trvalý pobyt. To změnilo rozhodnutí nejvyššího soudu pod sp. zn. 30 Cdo 3379/2016. Nejvyšší soud změnil místo trvalého bydliště z důvodu vhodnosti na místo pobytu, tedy na místo, kde fyzická osoba skutečně bydlí*)¹⁴⁵. Obec opatrovnictví jako výkon místní správy nemůže odmítnout. Může nastat situace, kdy je opatrovníkem jmenována obec prvního stupně, tedy obec, která obvykle nemá zaměstnance, poté bude vykonávat funkci opatrovníka sám starosta.¹⁴⁶

Níže uvedená tabulka popisuje počet jmenovaných veřejných opatrovníků zletilým osobám v České republice za jednotlivé roky. Z tabulky vyplývá, že nejvíce případů jmenování veřejného opatrovníka se vztahuje na omezení svéprávnosti, nejméně pak na hájení zájmů neznámé osoby. Celkově bylo jmenováno nejvíce veřejných opatrovníků v roce 2019, nejméně pak v roce 2015.

¹⁴⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 4. 1. 2017, sp. zn. 30 Cdo 3379/2016

¹⁴⁶ POSPÍŠIL, David a Lucie SMUTKOVÁ, ed. *Podpora člověka v jeho přirozeném prostředí: sborník vědeckých textů z mezinárodní vědecké konference XIII. Hradecké dny sociální práce, Hradec Králové 23. až 24. září 2016 = Support of Person in Community: anthology of contributions of international scientific conference the XIII. Hradec Days of Social Work, Hradec Králové 23-24 September 2016*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2017. ISBN 978-80-7421-121-8., s. 116-117

Tabulka č. 7: Počet jmenovaných veřejných opatrovníků zletilým osobám v ČR za rok

	2015	2016	2017	2018	2019
Osobě omezené na svéprávnosti	3 069	3 899	3 011	3 671	4 108
Tomu, o kom není známo, kde pobývá	88	42	33	37	38
Neznámému zúčastněnému při určitém právním jednání	3	4	1	2	15
Osobě, které zdravotní stav působí potíže, ale která nebyla zbavena svéprávnosti	135	424	339	204	178
Z jiných důvodů	28	16	7	26	46
Celkem	3 323	4 385	3 391	3 940	4 403

Zdroj: Justice, statistika a výkaznictví [online]. Copyright © [cit. 23.02.2021]. Dostupné z:

<https://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>; kód SL: S-SL – Statistický list O

11.1 Jmenování obce do funkce veřejného opatrovníka

Obec je jmenována do funkce opatrovníka rozhodnutím soudu a vykonává ji až do doby, než soud rozhodne o jmenování opatrovníka nového nebo do nastání situace, kdy opatrovnictví zaniká. Soud obci vystaví listinu o jmenování opatrovníka, se kterou pak obec prokazuje vůči třetím osobám. Tato listina zpravidla musí obsahovat název okresního soudu, který veřejného opatrovance jmenoval, název obce, která funkci opatrovníka zastává, údaje o osobě opatrovance, vymezení rozsahu omezení způsobilosti opatrovance právně jednat, dobu omezení způsobilosti, povinnosti opatrovníka, termíny podávání zprávy o průběhu opatrovnictví.¹⁴⁷

¹⁴⁷ ČTVRTLÍKOVÁ, Veronika, Lubica JURÍČKOVÁ, Nikola BOUCHALOVÁ a Edita HUDÍKOVÁ. *Veřejné opatrovnictví: praktický průvodce a rádce úředníka*. Praha: Ministerstvo vnitra České republiky, 2019. ISBN 978-80-7616-053-8., s. 7

Kolizním opatrovník, při zastupování nezletilého dítěte je primárně ustanovován OSPOD, tedy obecní úřad obce s rozšířenou působností, anebo Úřad pro mezinárodní ochranu dětí, aby funkci tento orgán nemohl odmítnout, musí být soudem ustanoven jako celek. Také v tomto případě se jedná o veřejného opatrovníka, neboť je funkce vykonávána veřejnou správou. V případě, že soud jmenuje opatrovníkem konkrétního zaměstnance obecního úřadu s rozšířenou působností, tak se bude jednat o výkon opatrovnické funkce fyzickou osobou, která takovou funkci může odmítnout.¹⁴⁸

11.2 Povinnosti veřejného opatrovníka

Vedle povinností stanovených v listině o jmenování opatrovníka existují i obecné povinnosti vyplývající z právní úpravy. Mezi tyto povinnosti patří udržování pravidelného spojení s opatrovancem, náležité projevy zájmu o osobu opatrovance a o jeho zdravotní stav, naplňování práv a ochrana zájmů opatrovance, povinnost srozumitelně opatrovanci vysvětlit povahu a následky svých rozhodnutí, týkajících se opatrovancových záležitostí. Opatrovník musí při plnění svých povinností naplňovat právní prohlášení opatrovance a musí při zařizování jeho záležitostí dbát jeho názorů, vyznání nebo přesvědčení.¹⁴⁹

Často se zanedbáváním povinností ze strany veřejného opatrovníka zabývá veřejný ochránce práv, z jehož zpráv o šetření lze hlouběji vykládat zákonná ustanovení o opatrovnických povinnostech. Jedním takovým výkladem je že: *„opatrovník má působit jako vykonavatel vůle opatrovance, možnost jeho samotného jednání je zákonem značně omezena. Sám bez porady s opatrovancem a bez zohlednění jeho názoru, smí činit jen takové úkony, které jsou v zájmu opatrovance a ke kterým se opatrovanec není schopen vůbec vyjádřit“*.¹⁵⁰

¹⁴⁸ KILLAROVÁ, Tereza. § 17 [Výkon opatrovnictví, hromadného a veřejného poručení]. In: ROGALEWICZOVÁ, Romana, CILEČKOVÁ, Kateřina, KAPITÁN, Zdeněk, DOLEŽAL, Martin. Zákon o sociálně-právní ochraně dětí. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2018, s. 148

¹⁴⁹ § 466, § 467, Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník

¹⁵⁰ Zpráva o šetření veřejného ochránce práv ze dne 16. 5. 2018, sp. zn. 373/2017/VOP/ZD

11.3 Způsobilost pro výkon funkce veřejného opatrovníka

Funkci veřejného opatrovníka za obec osobně vykonává starosta obce nebo jím pověřený zaměstnanec dané obce. Pro zastávání, musí splnit určitý výčet požadavků. Musí být občanem ČR, plně svéprávný, bezúhonný, mít střední vzdělání s maturitou, mít nezbytné znalosti a zkušenosti pro výkon funkce opatrovníka, ale i osobnostní předpoklady pro řádný výkon opatrovnictví. Nezbytné je také navázání důvěrného vztahu s opatrovancem. S ohledem na míru náročnosti obsahu výkonu veřejného opatrovnictví se dále doporučuje, aby měl opatrovník vyšší odborné vzdělání se zaměřením na sociální práci, sociální pedagogiku apod. anebo, aby absolvoval akreditovaný vzdělávací kurz MPSV. Mimo výše uvedené předpoklady musí veřejný opatrovník, nejedná-li se o starostu, úspěšně složit zkoušku zvláštní odborné způsobilosti pro výkon opatrovnictví.¹⁵¹

Zkouška zvláštní odborné způsobilosti

Zkouška zvláštní odborné způsobilosti pro výkon opatrovnictví se řídí vyhláškou Ministerstva vnitra 512/2002 Sb., která mimo jiné upravuje i podobu a absolvování zkoušky. Každá zkouška zahrnuje obecnou část, zaměřenou na státní správu a zvláštní část, odvíjející se od zaměření úředníka. Podle této vyhlášky se veřejný opatrovník musí orientovat v NOZ, občanském soudním řádu, zákoně o zvláštním řízení soudním, zákoně o zdravotních službách a dalších předpisech. Jeho náplní činnosti, podle vyhlášky, je na úrovni na úrovni obecního úřadu „*vykonávání opatrovnictví nad osobami, jejichž opatrovníkem je obec, spočívající v jejich zastupování, správě jejich jmění a nezbytně souvisejících činnostech, účast při právních jednáních a účast v řízeních před orgány veřejné moci, zajištění vypracování zpráv opatrovníka, a případných návrhů a podnětů podávaných soudu.*“¹⁵²

¹⁵¹ ČTVRTLÍKOVÁ, Veronika, Lubica JURÍČKOVÁ, Nikola BOUCHALOVÁ a Edita HUDÍKOVÁ. *Veřejné opatrovnictví: praktický průvodce a rádce úředníka*. Praha: Ministerstvo vnitra České republiky, 2019. ISBN 978-80-7616-053-8., s. 34

¹⁵² Vyhláška č. 512/2002 Sb., o zvláštní odborné způsobilosti úředníků územních samosprávných celků, Příloha

Zkoušku zabezpečuje Institut pro veřejnou správu Praha, který také vypisuje zkušební otázky, jež jsou např. následující:

- i. *Právní osobnost a svéprávnost*
- ii. *Poskytování zdravotních služeb bez souhlasu pacienta*
- iii. *Podávání informací o zdravotním stavu pacientovi a dalším osobám*
- iv. *Vznik a zánik funkce opatrovníka*
- v. *Povinnosti opatrovníka vůči opatrovanci*
- vi. *Správa jmění opatrovance*
- vii. *Kontrola veřejného opatrovníka*
- viii. *Opatrovnická rada*
- ix. *Samostatné právní jednání osoby omezené na svéprávnosti*
- x. *Postup opatrovníka při soudním výkonu či exekuci opatrovance*¹⁵³

11.4 Příspěvek pro obec jako veřejného opatrovníka

Příspěvek na výkon veřejného opatrovnictví určuje Ministerstvo vnitra ČR. Financování veřejného opatrovnictví je realizováno formou výkonové složky příspěvku na přenesou působnost. Výše celkového finančního příspěvku se odvíjí od skutečného počtu opatrovanců, o které se dle rozhodnutí soudu obec stará. Rozhodný den, tedy den, ke kterému jsou shromažďovány data o počtu opatrovanců připadá pro rok 2021 na 31. 3. 2020. Příspěvek lze tedy považovat za paušální platbu na jednoho opatrovance za rok, bez ohledu na to, zda se jedná o opatrovance omezeného na svéprávnosti nebo bez takového omezení. Tento příspěvek není nikterak účelově vázán a nepodléhá zúčtování. Měl by sloužit na pokrytí provozních nákladů agendy veřejného opatrovnictví, nákladů spojených s výkonem veřejného opatrovnictví a na pokrytí mzdových nákladů zaměstnance, který funkci veřejného opatrovníka vykonává.¹⁵⁴

¹⁵³ Institut pro veřejnou správu Praha, *Příprava k ověření zvláštní odborné způsobilosti pro výkon správních činností při výkonu veřejného opatrovnictví* [online]. Copyright © [cit. 05.03.2021].

Dostupné z: <https://www.institutpraha.cz/overeni-zoz/zkusebni-otazky/zoz-zvlastni-cast/kurz-777/>
¹⁵⁴ ČTVRTLÍKOVÁ, Veronika, Lubica JURÍČKOVÁ, Nikola BOUCHALOVÁ a Edita HUDÍKOVÁ. *Veřejné opatrovnictví: praktický průvodce a rádce úředníka*. Praha: Ministerstvo vnitra České republiky, 2019. ISBN 978-80-7616-053-8., s. 27

Pro rok 2021 je plánován příspěvek pro obce jako veřejné opatrovníky ve výši 30.500 Kč na jednoho opatrovance.¹⁵⁵

Nabízí se otázka, zda je takto nastavený systém financování spravedlivý. V České republice lze najít obce s rozšířenou působností, které vykonávají opatrovnictví patnácti opatrovancům, a při tom se jedná převážně o denní terénní pomoc a podporu, tedy každodenní vyřizování nákupů, běžných plateb, vyřizování běžných záležitostí a ostatních potřeb. Na druhou lze např. nalézt malé obce, které mají ve svém správním obvodu ústav pro osoby se zdravotním postižením a funkci opatrovníka zde vykonává starosta obce. Není neobvyklé, že tyto obce vykonávají funkci opatrovníka třeba i třiceti osobám z takového zařízení. Obec tak získává na příspěvcích do obecního rozpočtu 915 000 Kč ročně, srovnání náročnosti této funkce s funkcí veřejného opatrovníka opatrovance tzv. v terénu je neúměrné. Ústavem jsou potřeby opatrovance v otázkách naplnění každodenních potřeb lépe saturovány a jeho životní nároky jsou plně uspokojeny (bydlení, strava, zdravotní péče). Veřejný opatrovník v opatrovnictví opatrovance tzv. v terénu využívá zejména spolupráce sociálního pracovníka obce či místních sociálních služeb.

11.5 Rozhovor s veřejným opatrovníkem

Pro nastínění výkonu veřejného výkonu opatrovnictví v praxi byl dne 22. 3. 2021 realizován neformální osobní rozhovor se starostkou obce Jankov. Starostka obce je příkladným a zodpovědným veřejným opatrovníkem. Obec Jankov má pouhých 911 obyvatel (ke dni 1. 1. 2020), neuvolněné členy zastupitelstva a v jeho obvodu se nachází Integrované centrum sociálních služeb Odlochovice.

Sama starostka vykonává funkci veřejného opatrovníka třiceti pěti osobám z výše uvedeného centra. Jak uvedla, funkce opatrovníka ji baví, všechny své opatrovance zná osobně, často je navštěvuje a udržuje s nimi telefonický kontakt.

¹⁵⁵Ministerstvo vnitra České republiky, *Veřejné opatrovnictví* [online]. Copyright © 2020 [cit. 05.03.2021]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/verejne-opatrovnictvi.aspx>

Řeší převážně majetkové a finanční záležitosti a osobně opatrovance zastupuje u soudu.

Nyní má např. opatrovanku, která zdělila čtyřicet miliónů. Snaží se její majetek spravovat velice zodpovědně, dokonce jej rozšiřuje. Každý rok píše soudu výroční zprávy, s tím jí ovšem pomáhá administrativní pracovnice úřadu.

Starostka vystudovala ekonomickou školu, což jak uvádí, je jí velkou výhodou a funkcí veřejného opatrovníka jí vzdělání usnadňuje. Také se v této oblasti dále pravidelně vzdělává.

11.6 Orgán sociálně-právní ochrany dětí

Tímto orgánem rozumíme „*příslušné oddělení obecního úřadu obce s rozšířenou působností, Úřad pro mezinárodní ochranu dětí, Ministerstvo práce a sociálních věcí, obecní úřady, krajské úřady a újezdní úřady*“¹⁵⁶, které vykonávají sociálně-právní ochranu dětí. Matoušek definuje SPOD jako „*soubor zákonem upravených činností směřujících k ochraně a zajištění práva dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu, ochranu oprávněných zájmů dítěte a působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny*“.¹⁵⁷

K výkonu kolizního opatrovníka dítěte je z výše uvedených orgánů sociálně-právní ochrany dětí, podle ustanovení zákona o sociálně-právní ochraně dětí, oprávněn pouze úřad obce s rozšířenou působností a Úřad pro mezinárodní ochranu dětí.¹⁵⁸

Povinnosti úřadu obce s rozšířenou působností ve vztahu k sociálně-právní ochraně dětí jsou značně rozsáhlé, a kromě povinnosti vykonávat funkci kolizního opatrovníka dále např. navštěvuje děti v ústavní výchově a sleduje dodržování

¹⁵⁶ MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ. *Státní orgány sociálněprávní ochrany dětí: dobrá praxe z pohledu rodin a pracovníků*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2016. ISBN 978-80-246-3336-7., s. 13, 35

¹⁵⁷ MATOUŠEK, Oldřich, KRÍŠŤAN, Alois, ed. *Encyklopedie sociální práce*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0366-7., s. 459

¹⁵⁸ § 17, Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

jejich práv, sleduje nepříznivé vlivy působící na děti, popřípadě takovým vlivům zabránuje, poskytuje pomoc rodičům nebo jiným osobám pečujícím o dítě, anebo dává soudu podněty ohledně výchovy dětí.¹⁵⁹

Výchovná opatření upravuje v §13 zákon č. 359/99 Sb., o sociálně právní ochraně dětí. Vyžaduje-li to zájem na řádné výchově dítěte, může obecní úřad obce s rozšířenou působností

a) *napomenout vhodným způsobem dítě, rodiče, jiné osoby odpovědné za výchovu dítěte, popřípadě toho, kdo narušuje řádnou péči o dítě,*

b) *stanovit nad dítětem dohled a provádět jej za součinnosti školy, popřípadě dalších institucí a osob, které působí zejména v místě bydliště nebo pracoviště dítěte,*

c) *uložit dítěti, rodičům nebo jiným osobám odpovědným za výchovu dítěte omezení bránící působení škodlivých vlivů na výchovu dítěte, zejména zákaz určitých činností, návštěv určitých míst, akcí nebo zařízení nevhodných vzhledem k osobě dítěte a jeho vývoji, nebo*

d) *uložit dítěti, rodičům nebo jiným osobám odpovědným za výchovu dítěte povinnost využít odbornou poradenskou pomoc nebo uložit povinnost účastnit se prvního setkání se zapsaným mediátorem v rozsahu 3 hodin nebo terapie.¹⁶⁰*

OSPOD jako kolizní opatrovník je pro výkon své funkce ustanoven soudem, a to pro jednotlivá soudní řízení, ve kterých OSPOD chrání výhradně zájmy dítěte a dbá na to, aby nedošlo ke střetu zájmů mezi rodiči a dítětem nebo mezi dětmi stejných rodičů. Je tedy přímým účastníkem řízení a zároveň by měl být přítomen u soudního jednání. Vzhledem ke skutečnosti, že se jedná o opatrovnictví pouze pro jednotlivá řízení, jehož funkce zaniká spolu s ukončením takového řízení, jedná se o opatrovnictví krátkodobé. V situaci, kterou rozumíme vedení dalšího řízení ve věci totožného dítěte, je nutno takovému dítěti znovu ustanovit kolizního

¹⁵⁹ MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ. *Státní orgány sociálněprávní ochrany dětí: dobrá praxe z pohledu rodin a pracovníků*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2016. ISBN 978-80-246-3336-7., s. 36-37

¹⁶⁰ § 13, Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

opatrovníka. Z praxe OSPOD města Rosice vyplývá, že: „nejčastěji bývá kolizní opatrovník ustanovován v řízeních o výchově a výživě nezletilého dítěte, tedy při úpravě práv a povinností k nezletilým dětem. Konkrétně se jedná o stanovení výživného, úpravu výživného, úpravu rozsahu styku nezletilého dítěte s rodičem, kterému nebylo svěřeno do výchovy, dále v řízeních o zbavení či omezení rodičovské odpovědnosti, o popření nebo určení otcovství (tzv. určení paternity), o změnu příjmení nezletilého dítěte v případě že s tím jeden z rodičů nesouhlasí, v řízení o osvojení, také v případě osvojení nezletilého dítěte manželem matky nebo otce, dále jsou-li ohroženy majetkové zájmy nezletilého dítěte, popřípadě všechny ostatní záležitosti, ve kterých se zákonní zástupci dětí nedohodnou“.¹⁶¹

Aby mohl OSPOD řádně vykonávat funkci kolizního opatrovníka a hájit při soudním řízení zájmy dítěte potřebuje disponovat procesními právy. Tato práva má přiznána na základě ustanovení zákona č. 99/1963 Sb. (*Občanský soudní řád*) a jsou jimi např. právo osobně se účastnit jednání, právo nahlížet do spisů, právo vyjadřovat se k návrhům a důkazům a dále důkazy navrhopvat, právo pokládat otázky svědkům, právo na odvolání a právo podat námitku k vyloučení soudce kvůli jeho možné podjatosti.¹⁶²

11.7 Úřad pro mezinárodní ochranu dětí

Tento Úřad byl založen za účelem výkonu sociálně-právní ochrany dětí ve věcech s mezinárodním prvkem, tedy ve vztahu k cizině. Jedná se o správní úřad s celostátní působností, který je podřízen MPSV. Úřad pro mezinárodní ochranu dětí plní úkoly vyplývající ze zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, z mezinárodních smluv a z přímo použitelných nástrojů práva EU.¹⁶³

¹⁶¹ Město Rosice, *Sociálně právní ochrana dětí a kolizní opatrovnictví* [online]. Copyright © [cit. 13.03.2021]. Dostupné

z: https://www1.rosice.cz/assets/File.ashx?id_org=14122&id_dokumenty=7605

¹⁶² § 15, § 31, § 44, § 123, § 126, § 201, Zákon č. 99/1963 Sb., Občanský soudní řád

¹⁶³ Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí, *Povinně zveřejňované informace* [online]. Copyright © [cit. 13.03.2021]. Dostupné z: <https://www.umpod.cz/o-uradu/zakladni-informace/povinne-zverejnovane-informace>

Vedle ochrany nezletilých osob v podobě vystupování v pozici kolizního opatrovníka se tento Úřad dále např. zabývá mezinárodními prvky v oblasti zabezpečení práva na styk rodiče s dítětem, řízení o návratu protiprávně přemístěných či zadržovaných dětí, zprostředkování osvojení do a z ciziny nebo vymáhání výživného.¹⁶⁴

Níže uvedená tabulka seznamuje s počtem případů, kdy byl kolizním opatrovníkem jmenován Úřad pro mezinárodní ochranu dětí. Údaje vychází z výročních zpráv úřadu. Z důvodu četnosti ústních jednání, vzdálenosti soudů od sídla Úřadu a nedostatku jeho pracovníků, není možné, aby se Úřad účastnil všech jednání, a tak žádá o zastoupení příslušný OSPOD.

Tabulka č. 8: počet jmenování Úřadu pro mezinárodní ochranu dětí kolizním opatrovníkem

	2015	2016	2017	2018	2019
Počet	249	250	238	265	299

Zdroj: Justice, statistika a výkaznictví [online]. Copyright © [cit. 23.02.2021]. Dostupné z:

<https://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>; kód SL: S-SL – Statistický list O

12. Kazuistiky

Tato kapitola diplomové práce se bude zabývat kazuistikami, respektive konkrétními případy, kdy soud rozhodoval ve věci opatrovnictví nebo se výkonem opatrovnictví zabýval veřejný ochránce práv. Veřejný ochránce práv sám nedisponuje rozhodovací pravomocí ani pravomocí posuzovat rozhodnutí soudu. Vydává však své stanoviska, která mohou mít formu zprávy o šetření, která obsahuje jeho postoj k věci a doporučení vhodných opatření k nápravě.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 2. 11. 2016, sp. zn. 21 Cdo 2473/2016

V tomto usnesení Nejvyšší soud řeší otázku ustanovení kolizního opatrovníka pro střet zájmů mezi dítětem a matkou, a to v rámci pozůstalostního

¹⁶⁴ Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí, *Výroční zprávy* [online]. Copyright © 2021 Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí [cit. 13.03.2021]. Dostupné z: <https://www.umpod.cz/o-uradu/zakladni-informace/vyrocní-zpravy-o-cinnosti-uradu>

řízení. Po smrti zůstavitele (otec dítěte) okresní soud ve svém usnesení určil jako jediného dědice nezletilou osobu, a dále stanovil cenu majetku zůstavitele částku 1.652.205 Kč a výši jeho dluhů na částku 4.612.411 Kč. Nezletilá osoba byla v řízení o dědictví zastoupena matkou jako zákonnou zástupkyní, ta ovšem byla spoluvlastníkem ½ nemovitosti, která byla předmětem dědictví. V předmětné nemovitosti společně s dítětem žila. Matka pro své dítě dědictví přijala a vzdala se zároveň práva na odvolání, ovšem nezletilý z důvodu předluženosti majetku dědictví přijmout nechtěl.¹⁶⁵

Po neúspěšném podání žaloby pro zmatečnost k okresnímu soudu a odvolání ke krajskému soudu se nezletilý, v zastoupení advokátem, dovolal k Nejvyššímu soudu. Jako důvod dovolání byla uvedena pravděpodobnost kolize zájmů mezi jím a matkou. Matka mohla mít protichůdné zájmy k předmětu nemovitosti na úkor zájmů nezletilého, navíc jako spoluvlastník nemovitosti nemohla nezletilého v řízení o dědictví zastupovat. Okresní i krajský soud tak porušil jeho práva na řádné zastoupení, na spravedlivý proces a možnosti hájit svá práva. Navíc nezletilý namítal, že k platnosti úkonu přijetí či odmítnutí dědictví dítěte je nutný souhlas opatrovnického soudu, z důvodu podstatné záležitosti – nakládání s majetkem nezletilého. Nejvyšší soud dovolání pro pravděpodobnost střetu zájmů vyhověl, zrušil usnesení odvolacího soudu a rozhodnutí okresního soudu a vrátil věc k dalšímu řízení.¹⁶⁶

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. 5. 2018 sp. zn. 30 Cdo 1151/2018

Rozsudek se týká omezení svéprávnosti zletilé osoby a následného jmenování opatrovníka. Okresní soud rozsudkem omezil posuzovanou osobu ve svéprávnosti, a to např. v oblasti nakládání s finančními prostředky ve výši přesahující 500 Kč týdně, uzavírání smluv přesahující tutéž výši, v právních jednáních týkajících se pracovněprávních vztahů či uzavírání manželství. Zároveň soud I. stupně jmenoval této osobě veřejného opatrovníka.¹⁶⁷

Okresní soud dospěl ke svému závěru na základě znaleckého zdravotního posouzení, kdy konstatoval, že posuzovaná: *„trpí závažným duševním*

¹⁶⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 2. 11. 2016, sp. zn. 21 Cdo 2473/2016

¹⁶⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 2. 11. 2016, sp. zn. 21 Cdo 2473/2016

¹⁶⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. 5. 2018, sp. zn. 30 Cdo 1151/2018

onemocněním trvalého charakteru, a to paranoidní formou schizofrenie s masivním rozvojem postpsychotického defektu osobnosti“. Zároveň konstatoval, že posuzovaná osoba vedla nezdravý životní styl, který spočíval v přejídání se a v nadměrné konzumaci kávy. Současně nebyla schopna rozeznat hodnotu peněz, lpěla na hromadění věcí a již jedenáct let žila v zařízení pro osoby s duševním onemocněním. Při výběru opatrovníka vycházel okresní soud z přání posuzované osoby, aby funkci opatrovníka nevykonávala její sestra, která byla zároveň jedinou příbuznou osobou. Soud určil veřejným opatrovníkem padesát kilometrů vzdálenou obec.¹⁶⁸

Proti tomuto rozhodnutí se odvolala jak osoba omezená na svéprávnosti, tak její sestra, která požadovala svěření výkonu funkce opatrovníka. Odvolací soud potvrdil omezení svéprávnosti, ale snížil nakládání s finančními prostředky na částku 200 Kč týdně. Odvolací soud taktéž změnil opatrovníka a do funkce jmenoval sestru posuzované osoby. Učinil tak na základě faktů, že veřejný opatrovník je 50 km vzdálená obec a není tak schopna řádně vykonávat funkci opatrovníka, udržovat pravidelný osobní kontakt s opatrovancem. Sestra o posuzovanou osobu jevila očividný zájem o svou příbuznou, navštěvovala ji, brala si ji domů a spolupracovala se zdravotnickým zařízením.¹⁶⁹

Osoba omezená na svéprávnosti se prostřednictvím advokáta a procesního opatrovníka dovolala k Nejvyššímu soudu. Požadovala menší rozsah omezení svéprávnosti s tím, že člověk nesmí být omezen ve větším rozsahu než v tom, který je nezbytný. Zpochybnila částku 200 Kč na nakládání s finančními prostředky týdně a nesouhlasila se jmenováním její sestry do funkce opatrovníka. S ohledem na skutečnost, že okresní ani odvolací soud nevzal v potaz méně omezující opatření a dostatečně nezdůvodnil okolnosti vedoucí k omezení svéprávnosti ve spojitosti s hrozící újmou posuzované osoby, usnesení obou soudů Nejvyšší soud zrušil a vrátil věc k dalšímu projednání.¹⁷⁰

¹⁶⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. 5. 2018, sp. zn. 30 Cdo 1151/2018

¹⁶⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. 5. 2018, sp. zn. 30 Cdo 1151/2018

¹⁷⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. 5. 2018, sp. zn. 30 Cdo 1151/2018

Usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 19. 5. 2004, sp. zn. 21 Co 163/2004

Toto usnesení se věnuje problematice ustanovení kolizního opatrovníka dítěti ve věci s mezinárodním prvkem. Krajský soud zde působil jako soud odvolací, a to proti usnesení okresního soudu, který stanovil opatrovníkem dítěte Úřad pro mezinárodní ochranu dětí. Matka dítěte navrhla toto usnesení změnit a stanovit opatrovníkem městky úřad. Jako důvod uvedla fakt, že Úřad pro mezinárodní ochranu dětí již zastupuje otce dotyčného nezletilého v řízení o navrácení dítěte do jeho péče a zároveň sdělila pochybnosti o nepodjatosti tohoto Úřadu.¹⁷¹

Úřad ve svém vyjádření zmiňované obavy v odvolání matky popsal jako nedůvodné, otec se k věci nikterak nevyjádřil. Odvolací soud ovšem návrhu matky vyhověl, rozhodnutí okresního soudu zrušil a vrátil mu věc k dalšímu projednání. Na základě výše uvedeného usnesení tedy vyplývá, že nastane-li případ, kdy Úřad pro mezinárodní ochranu dětí funkci kolizního opatrovníka vykonávat nemůže či pokud lze předpokládat účelnější výkon kolizního opatrovnictví ze strany obecního úřadu obce s rozšířenou působností, může soud úřad obce s rozšířenou působností ustanovit kolizním opatrovníkem nezletilého i v případech zastupování dítěte ve vztahu k cizině.¹⁷²

Usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 14. 1. 2019, sp. zn. 17 Co 224/2018

Toto usnesení řeší otázku kolize hmotněprávního a procesního opatrovníka při soudním řízení. Krajský soud řešil odvolání proti rozsudku okresního soudu, který zamítl návrh pana MK na prohlášení volby členů opatrovnické rady za neplatnou. Opatrovnická rada byla ustanovena opatrovanci LK omezeného v takovém rozsahu, že nebyl způsobilý samostatně právně jednat v žádných záležitostech, až na záležitosti každodenního života. Navrhovatel MK sám o ustanovení rady sám požádal, avšak k volbě opatrovnické rady nebyl přizván. Hmotněprávním opatrovníkem byla jmenována LG, která také zastupovala

¹⁷¹ Usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 19. 5. 2004, sp. zn. 21 Co 163/2004

¹⁷² Usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 19. 5. 2004, sp. zn. 21 Co 163/2004

opatrovance LK jako procesní zástupkyně při řízení o prohlášení volby členů za neplatnou.

Krajský soud přijal odvolání navrhovatele MK, který vytýkal okresnímu soudu nesprávná skutková zjištění a nesprávná právní posouzení. Odvolací soud konstatoval, že okresní soud skutečně pochybil, jeho rozsudek zrušil a vrátil k dalšímu řízení. Pochybení okresního soudu spatřoval v tom, že nesprávně určil účastníky řízení, kterými byli navrhovatel KM, opatrovanec LK a opatrovnice LG, tedy navrhovatel a osoby, o jejichž právech a povinnostech je v řízení jednáno. Opatrovanec i opatrovnice byli tedy samostatnými účastníky řízení, ovšem není možná skutečnost, aby opatrovnice LG byla zároveň účastnicí a procesní opatrovnicí v jediném řízení, a to z důvodu možného rozporu zájmů. Z toho lze vyvodit, že opatrovanec LK nebyl v řízení řádně zastoupen. Okresní soud tak musel LK nejprve ustanovit procesního opatrovníka a se stálou opatrovnicí LG jednal pouze jako s účastníkem řízení.¹⁷³

Zpráva o šetření veřejného ochránce práv sp. zn. 922/2020/VOP/EM

Toto šetření veřejný ochránce práv zahájil na základě podnětu stěžovatelky, která si stěžovala na nedostatečnou podporu ze strany veřejného opatrovníka v rámci soudního řízení o platnosti výpovědi z nájmu bytu, kde již jedenáct let bydlela. Stěžovatelka byla omezena na svéprávnosti, dle rozhodnutí soudu nebyla způsobilá nakládat samostatně s finančními prostředky přesahujícími částku 50 Kč týdně, uzavírat určité smlouvy apod. I přesto, že veřejný opatrovník vykonával svou funkci převážně zodpovědně, pochybil při soudním řízení. Nepodal odvolání proti usnesení soudu, které opatrovanci nepřiznávalo bezplatnou právní ochranu advokátem při soudním řízení.¹⁷⁴

Soud nesprávně posoudil existenci veřejného opatrovníka za dostatečnou právní pomoc s tím, že má každá obec vlastní právní oddělení. Dalším pochybením veřejného opatrovníka bylo zpětvzetí žaloby pro zmatečnost a následné neobezřetné příslibení městského bytu opatrovanci, který nakonec přidělen nebyl. Opatrovník neinformoval opatrovance o průběhu řízení a nevedl řádně spisovou dokumentaci

¹⁷³ Usnesení Krajského soudu v Hradci Králové, ze dne 14. 1. 2019, sp. zn. 17 Co 224/2018

¹⁷⁴ Zpráva o šetření veřejného ochránce práv ze dne 4. 11. 2020, sp. zn. 922/2020/VOP/EM

o krocích, na kterých se spolu s opatrovancem dohodl. Podle veřejného ochránce práv opatrovník pochybil při výkonu své funkce v rámci nedostatečné podpory vyřešení otázky bydlení opatrovance, který stále bydlel v bytě se soudem potvrzenou výpovědí z nájmu. To mělo závažný vliv na jeho psychické zdraví.¹⁷⁵

¹⁷⁵ Zpráva o šetření veřejného ochránce práv ze dne 4. 11. 2020, sp. zn. 922/2020/VOP/EM

13. Závěr

Cílem této diplomové práce je přiblížení tématu opatrovnictví člověka, jeho základní historický vývoj a seznámení se základními pojmy a druhy tohoto institutu. Diplomová práce se také, pro bližší vhléd do problematiky, zabývala statistickými údaji a nechybí ani kritický pohled na současnou právní úpravu a v závěru práce kazuistické zpracování rozhodnutí soudů a veřejného ochránce práv.

Diplomové práce kromě historie také seznamuje s právními dokumenty upravující opatrovnictví na národní i mezinárodní úrovni, s důvody vzniku a zániku opatrovnictví, jeho druhy, s rozdíly mezi veřejným a soukromým opatrovníkem a důvody jejich jmenování. Dále nabízí přehled činností, které opatrovník vykonává, stanovené povinnosti při výkonu funkce a také například kompetence soudu a opatrovnické rady. Také seznamuje s kompetencemi orgánu sociálně právní ochrany dětí a Úřadu pro mezinárodní ochranu dětí v oblasti opatrovnictví nezletilých dětí. Současně popisuje průběh a zajištění kontroly nad opatrovnictvím.

Do výše zmíněné kritiky lze zařadit nedostatečnou úpravu finančních příspěvků na výkon veřejného opatrovnictví pro obce, kdy lze spatřovat zvyhodňování obcí v jejichž správním obvodu se nachází ústavy pro osoby se zdravotním postižením a například domovy pro seniory se zvláštním režimem. Další kritický pohled v práci náleží úpravě pojištění opatrovníka, kdy chybí úprava rozsahu pojištění, výčet konkrétních pojistných situací a stanovení nositele nákladů pojištění. Za nedostatek právní úpravy lze také považovat fakt, že úprava kontroly neobsahuje žádné výrazné sankce za porušení povinností veřejného opatrovníka, což může mít vliv na zodpovědnost obce k výkonu agendy veřejného opatrovnictví, která je často kumulována s dalšími agendami a nedostatkem času či motivací k řádnému výkonu funkce. Skutečnost, že obec nemůže výkon funkce veřejného opatrovníka odmítnout, může mít za následek organizační a kompetenční nepřipravenost malých obcí a tím nedostatečné zajištění daného opatrovnictví. Lze podotknout i jistou nepřehlednost NOZ, který opakovaně odkazuje na ustanovení o poručenství, o poručníkovi a poručenci či o zákonném zástupci.

Z uvedených statistických údajů vyplývá, že s počtem jmenovaných opatrovníků je institut opatrovnictví stále aktuálním tématem, které nelze opomíjet.

Statistická data seznamují s nejčastějšími důvody vzniku opatrovnictví a s poměrem opatrovníků zletilých a nezletilých osob či s poměrem mezi opatrovníky veřejnými a soukromými.

Významnou částí diplomové práce je popis rozhodnutí soudů a zpráv ze šetření veřejného ochránce práv, na jejichž základě lze usuzovat na složitost a rozmanitost výkonu opatrovnictví. Z rozhodnutí soudů pramení, že i soudy samotné chybují, a jejich rozhodnutí bývá rušeno vyšší soudní instancí. Například se ne vždy zodpovědně zabývají výběrem vhodné osoby opatrovníka. Také Veřejný ochránce práv poukazuje na nedostatky ve výkon veřejného opatrovnictví, tedy opatrovnictví veřejné správy.

Resumé

The diploma thesis aim is to acquaint a reader with historical development of curatorship for person from Roman law until juridical adjustment in our territory, general terms of curatorship and its types. The diploma deals with differences between private and public curator, establishment and termination of curatorship. The diploma also describes what is purpose and duty of curator and his supervision from the courts and curatorship board. The diploma further describes court decisions and Ombudsman's investigation reports. The diploma also points to juridical adjustment deficiency and shows how curatorship could be complicated.

The thesis is divided into chapters and for better clarity into subchapters. The content of the thesis is based on statutory regulation at the national and international level, professional literature, documents of the Ministry of the Labor and Social Affairs or organizations dealing with the issue of curatorship, court decisions and statistics.

Použité zdroje

LITERATURA:

ČTVRTLÍKOVÁ, Veronika, Lubica JURÍČKOVÁ, Nikola BOUCHALOVÁ a Edita HUDÍKOVÁ. *Veřejné opatrovnictví: praktický průvodce a rádce úředníka*. Praha: Ministerstvo vnitra České republiky, 2019. ISBN 978-80-7616-053-8.

DUFEK, Pavel a Hubert SMEKAL. *Lidská práva v mezinárodní politice*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. Lidská práva. ISBN 978-80-7478-720-1.

HARTMANN, Antonín. *Nesporné řízení*. Druhé vydání. Praha: Československý Kompas, 1931. Komentované zákony Československé republiky.

HÖSCHL, Cyril. *Psychiatrie pro praktické lékaře*. Jinočany: H & H, 1996. Knižnice praktického lékaře (H & H). ISBN 80-85787-96-2.

HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka, HULMÁK, Milan, KORNEL, Martin, KOŽIAK, Jaromír, KYSELOVSKÁ, Tereza, PSUTKA, Jindřich, SEDLÁK, Petr, ŠOHAJDOVÁ, Lucia. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975)*. 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2020

JANEČKOVÁ, Eva a Vladimír HORÁLEK. *Encyklopedie pojmů nového soukromého práva*. Praha: Linde Praha, 2012. ISBN 978-80-7201-870-3.

KINCL, Jaromír, Michal SKŘEJPEK a Valentin URFUS. *Římské právo*. Praha: C.H. Beck, 1995. Beckovy právnické učebnice. ISBN 80-7179-031-1.

KRÜGER, Paul, ed. *Justiniánské Institute: Iustiniani Institutiones*. Přeložil Peter BLAHO, přeložil Michal SKŘEJPEK. V Praze: Karolinum, 2010. *Fontes iuris romani*. ISBN 978-80-246-1749-7.

Lavický, P. a kol.: *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654)*. Komentář. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2014

MAREČKOVÁ, Jana a Maroš MATIAŠKO. Člověk s duševním postižením a jeho právní jednání: otázka opatrovnictví dospělých. Praha: Linde, 2010. Praktická právní příručka. ISBN 978-80-7201-801-7

MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ. *Státní orgány sociálněprávní ochrany dětí: dobrá praxe z pohledu rodin a pracovníků*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2016. ISBN 978-80-246-3336-7.

MATOUŠEK, Oldřich, KŘIŠŤAN, Alois, ed. *Encyklopedie sociální práce*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0366-7.

MKN-10: mezinárodní statistická klasifikace nemocí a přidružených zdravotních problémů: desátá revize: obsahová aktualizace k 1.1.2018. Praha: Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR, 2018. ISBN 978-80-7472-168-7.

Občanský zákoník: komentář. Praha: C.H. Beck, 2008. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-004-1.

POSPÍŠIL, David a Lucie SMUTKOVÁ, ed. *Podpora člověka v jeho přirozeném prostředí: sborník vědeckých textů z mezinárodní vědecké konference XIII. Hradecké dny sociální práce, Hradec Králové 23. až 24. září 2016 = Support of Person in Community: anthology of contributions of international scientific conference the XIII. Hradec Days of Social Work, Hradec Králové 23-24 September 2016*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2017. ISBN 978-80-7421-121-8.

ROGALEWICZOVÁ, Romana, CILEČKOVÁ, Kateřina, KAPITÁN, Zdeněk, DOLEŽAL, Martin. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2018

SCHELLE, Karel a Jaromír TAUCHEN, ed. *Encyklopedie českých právních dějin*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o. v koedici s Key Publishing, 2015-. ISBN 978-80-7380-624-8.

SKŘEJPEK, Michal. *Římské soukromé právo: systém a instituce*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-334-6.

Úmluva o právech dítěte a související dokumenty. [Praha]: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2016. ISBN 978-80-7421-120-1.

VOJÁČEK, Ladislav, Karel SCHELLE a Vilém KNOLL. *České právní dějiny.* 2., upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010. ISBN 978-80-7380-257-8.

ZUKLÍNOVÁ, M., DVOŘÁK, j., ŠVESTKA, j., a kol.: *Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo.* Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7478-937-3.

LEGISLATIVNÍ DOKUMENTY:

Císařský patent č. 946/1811 Sb. zák. soud., Obecný zákoník občanský

Mezinárodní pakt o občanských a politických právech

Úmluva o právech osob se zdravotním postižením

Usnesení Evropského parlamentu ze dne 16. ledna 2008 o strategii EU o právech dítěte (2007/2093(INI))

Úvodní zpráva České republiky o opatření přijatých závazků podle Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením

Vyhláška č. 120/1976 Sb., ministra zahraničních věcí o Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech

Vyhláška č. 512/2002 Sb., o zvláštní odborné způsobilosti úředníků územních samosprávných celků, Příloha

Zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu

Zákon č. 129/2000 Sb., o krajích (krajské zřízení)

Zákon č. 141/1950 Sb., Občanský zákoník

Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

Zákon č. 40/1964 Sb., Občanský zákoník

Zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník

Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník

Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině

Zákon č. 99/1963 Sb., Občanský soudní řád

JUDIKATURA:

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. 5. 2018, sp. zn. 30 Cdo 1151/2018

Usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 19. 5. 2004, sp. zn. 21 Co 163/2004

Usnesení Krajského soudu v Hradci Králové, ze dne 14. 1. 2019, sp. zn. 17 Co 224/2018

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 2. 11. 2016, sp. zn. 21 Cdo 2473/2016

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 4. 1. 2017, sp. zn. 30 Cdo 3379/2016

ZPRÁVY O ŠETŘENÍ VEŘEJNÉHO OCHRÁNCE PRÁV:

Zpráva o šetření veřejného ochránce práv ze dne 16. 5. 2018, sp. zn. 373/2017/VOP/ZD

Zpráva o šetření veřejného ochránce práv ze dne 4. 11. 2020 sp. zn. 922/2020/VOP/EM

INTERNETOVÉ ZDROJE:

ČEBIŠOVÁ, Radka a kol., *Dobrá praxe opatrovnictví a poskytování podpory při právních úkonech a při rozhodování* [online]. Copyright © [cit. 26.02.2021]. Dostupné

z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/954010/manual_opatrovnickvi.pdf/048c98e3-d201-dc8d-c5d4-2ffbb66f4fcc

Domov u rybníka Víceměřice, *Průvodce opatrovnickvím* [online]. Copyright © [cit. 20.03.2021]. Dostupné

z: https://www.domovurybnika.cz/e_download.php?file=data/multipage/editor/editor-12-102-cs_1.pdf&original=Opatrovnictv%C3%AD-info-.pdf

Institut pro veřejnou správu Praha, *Příprava k ověření zvláštní odborné způsobilosti pro výkon správních činností při výkonu veřejného opatrovnickví* [online]. Copyright © [cit. 05.03.2021]. Dostupné z: <https://www.institutpraha.cz/overeni-zoz/zkusebni-otazky/zoz-zvlastni-cast/kurz-777/>

Justice, *statistika a výkaznictví* [online]. Copyright © [cit. 23.02.2021] Dostupné z: <https://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickyh-listu.html>; kód SL: S-SL – [Statistický list O](#)

MATIAŠKO, Maroš, a kol., *Manuál sociálního opatrovníka* [online]. Copyright © [cit. 27.02.2021]. Dostupné z: <https://www.kr-zlinsky.cz/docs/clanky/dokumenty/8984/manual-socialniho-pracovnika.pdf>

Město Rosice, *Sociálně právní ochrana dětí a kolizní opatrovnickví* [online]. Copyright © [cit. 13.03.2021]. Dostupné z: https://www1.rosice.cz/assets/File.ashx?id_org=14122&id_dokumenty=7605

Ministerstvo mládeže a tělovýchovy, *Nejlepší zájem dítěte* [online]. Copyright © [cit. 19.03.2021]. Dostupné z: http://www.msmt.cz/file/1561_1_1/

Ministerstvo práce a sociálních věcí, *Národní akční plán k transformaci a sjednocení systému péče pro ohrožené děti 2009–2011* [online]. Copyright © [cit. 02.03.2021]. Dostupné z: <https://www.databaze-strategie.cz/cz/mpsv/strategie/narodni-akcni-plan-k-transformaci-a-sjednoceni-systemu-pece-o-ohrozene-deti-na-obdobi-2009-az-2011?typ=download>

Ministerstvo práce a sociálních věcí, *Úmluva OSN o právech osob se zdravotním postižením* [online]. Copyright © [cit. 12.03.2021]. Dostupné

z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/225526/Umluva_o_pravech_osob_se_ZP.pdf/1e95a34b-cbdf-0829-3da2-148865b8a4a8

Ministerstvo práce a sociálních věcí, *Úvodní zpráva České republiky o opatřeních přijatých k plnění závazků podle Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením* [online]. Copyright © [cit. 12.03.2021]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/225526/Zprava_CR_o_plneni_Umluvy_CZ.p df/2a6809a3-cddc-7156-ce52-245fd75c9b41

Ministerstvo vnitra České republiky, *Veřejné opatrovnictví* [online]. Copyright © 2020 [cit. 05.03.2021]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/verejne-opatrovnictvi.aspx>

Ministerstvo vnitra České republiky, *Základní informace pro obce jako veřejné opatrovníka*, [online]. Copyright © [cit. 29.03.2021]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/soubor/zakladni-informace-pro-obce-jako-verejne-opatrovniky-publikace-byla-vydana-v-roce-2016.aspx>

Neubertová, Lucie, *Osoba opatrovníka podle nového občanského zákoníku* [online]. Copyright © [cit. 09.03.2021]. Dostupné z: https://www.apsscr.cz/ckfinder/userfiles/files/SS%2010-2013%20final%20s_30-31.pdf

Plzeňský kraj. *Veřejné opatrovnictví* [online]. Copyright © [cit. 19.03.2021]. Dostupné z: <https://www.plzensky-kraj.cz/clanek/verejne-opatrovnictvi>

PRUDÍKOVÁ, Dana a kol., *Podkladový materiál k semináři pro soudce, soudní znalce a státní zástupce k problematice procesu změny a ustanovení opatrovnictví uživatelů služeb sociální péče* [online]. Copyright © [cit. 23.02.2021]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/225517/Podklady_pro_soudce_final.pdf/cb78f2e3-b23c-44e9-c7dc-4da380338e6e

Sociální portál Jihočeského kraje, *Pro veřejné opatrovníky* [online]. Copyright © [cit. 26.02.2021]. Dostupné z: https://socialniportal.kraj-jihocesky.cz/files/seminar_pro_verejne_opatrovniky_22_9_2017_bc_horska.pdf

Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí, *Povinně zveřejňované informace* [online]. Copyright © [cit. 13.03.2021]. Dostupné z: <https://www.umpod.cz/o-uradu/zakladni-informace/povinne-zverejnovane-informace>

Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí, *Výroční zprávy* [online]. Copyright © 2021 Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí [cit. 13.03.2021]. Dostupné z: <https://www.umpod.cz/o-uradu/zakladni-informace/vyrocní-zpravy-o-cinnosti-uradu>

Usnesení Evropského parlamentu ze dne 16. ledna 2008 o strategii EU o právech dítěte (2007/2093(INI)) [online]. Copyright © [cit. 11.03.2021] Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=celex%3A52008IP0012>

Veřejný ochránce práv, *Opatrovník* [online]. Copyright © [cit. 19.03.2021]. Dostupné z <https://www.ochrance.cz/uploads-import/Letaky/Opatrovnik.pdf>